

DAIVA NARBUTIENĖ
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus bibliotekos senųjų knygų paveldas

Anotacija. XX amžiaus pirmoje pusėje įvairios Vilniaus tautinės bendrijos (lenkų, žydų, lietuvių, gudų ir kitų) aktyviai kūrė kultūrinę tapatybę gaivinusias atminties institucijas. Viena iš jų buvo Ivano Luckevičiaus gudų muziejus, įsteigtas 1921 metais. Šio muziejaus pagrindą sudarė istoriko, archeologo, bibliofilo ir aktyvaus Vilniaus baltarusių visuomenės veikėjo Ivano Luckevičiaus (1881–1919) sukauptas dokumentinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldas, taip pat įvairūs archeologinių ekspedicijų metu jo įgyti eksponatai, padovanoti 1918 m. įkurtai Gudų mokslo draugijai. 1939 metais prasidėjusi Vilniaus muziejų pertvarka atvedė prie Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus likvidavimo 1945-aisiais. Tuomet jame buvę spaudiniai ir rankraščiai buvo perduoti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai. Šio straipsnio tikslas – pristatyti Ivano Luckevičiaus muziejaus XV–XVIII a. spausdintinių knygų paveldą, saugomą LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje. Be to, straipsnyje aptariamas muziejaus turto likimas, taip pat nagrinėjamas 1943 m. Vlodo Drėmos rankraštinis katalogas. Tyrimo rezultatai atsispindi straipsnio priede – bibliografiniame sąrašė su informacija apie visus muziejaus XV–XVIII a. leidinių egzempliorius, identifikuotus LMA Vrublevskių bibliotekoje.

Esminiai žodžiai: Ivano Luckevičiaus gudų muziejus; senųjų knygų paveldas; Vladas Drėma; rankraštinis katalogas; Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka; Retų spaudinių skyrius.

Įvadas. Valstybinės reikšmės statusą turinčios Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – Vrublevskių biblioteka) Retų spaudinių skyriuje saugoma per 360 tūkstančių kilnojamųjų kultūros vertybių, iš kurių itin reikšmingą dalį sudaro senųjų (XV–XVIII a.) knygų paveldas. 1913 metais bibliofilo ir advokato Tado Vrublevskio pastangomis įkurtos Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių viešosios bibliotekos draugijos fondo pagrindu 1941-aisiais įsteigta Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka (Narbutas 2015, 17, 24) savo dokumentinio paveldo rinkinius pildė institucinėse ir dvarų bei asmenų (mokslininkų, kultūros darbuotojų) bibliotekose sukauptomis vertybėmis. Susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, 1945 metais Lietuvos mokslų akademijai buvo perduota dalis likviduoto Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus (toliau – Muziejus) turto.

Lemtingi Antrojo pasaulinio karo išvakarių, karo metų ir pokario įvykiai buvo pragaištingi ir šiai, ir įvairioms kitoms Vilniuje veikusioms atminties institucijoms: Strašūno viešajai bibliotekai (įsteigta 1892, panaikinta 1940), Vilniaus mokslo bičiulių draugijai (įsteigta 1906, panaikinta 1940), Lietuvių mokslo draugijai ir jos bibliotekai (įsteigtos 1907, panaikintos 1938), Gudų mokslo draugijai (įsteigta 1918, panaikinta 1939), Žydų mokslo institutui YIVO (įsteigtas 1925, perkeltas į Niujorką 1940), Karaimų istorijos ir literatūros mylėtojų draugijai (įsteigta 1932, panaikinta 1939) ir kt. Visos minėtos atminties institucijos sulaukė gausių istoriografinių

bei kultūrologinių tyrimų (*Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900–1940* 1998; *Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1939–1944* 1999; *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: Draugijų reikšmė, 1900–1945* 2008; *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis* 2001 ir kt.). Muziejui ir jo bibliotekai iki šiol tokio mokslininkų dėmesio irgi skirta, tačiau jame saugotas dokumentinis paveldas turinio ir sudėties požiūriu beveik netirtas.

Muziejaus pavadinimas. Muziejaus pavadinimas „Беларускі музей ім. Івана Луцкевіча“¹ į lietuvių kalbą verčiamas nevienodai: Gudų (arba Baltarusių) Ivano Luckevičiaus muziejus. Verta atkreipti dėmesį į pastaruosiu metu ypač suaktyvėjusius svarstymus dėl Baltarusijos ir jos gyventojų įvardijimo lietuvių kalba. Juos atspindi ir 2021 m. sausio mėnesį Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos raginimas Valstybinės lietuvių kalbos komisijai dar sykį grįžti prie šio klausimo, atsižvelgiant į istorikų komentarus. Komisijos išvada, kad „pavadinimas baltarusių (gudų) kalba *Беларусь* turi dvejopus atitikmenis lietuvių kalboje – *Baltarusija* ir *Gudija*“ (*VlkK* 2021), patvirtino anksčiau išsakytas nuostatas, jog abi formos esančios teisingos. Atsiliepdamas į tokį dviprasmišką sprendimą, istorikas Rūstis Kamuntavičius įtaigiai pagrindė teiginį dėl „platesnio *Gudijos* ir siauresnio *Baltarusijos*“² pavadinimo vartojimo specifikos, nulemtos dviejų kaimyninių valstybių istorinės raidos. Mat tarpukariu į rytus nuo Lietuvos esantis kraštas buvo vadinamas *Gudija*, o *Baltarusijos* pavadinimas lietuvių kalba įtvirtintas sovietmečiu, pasibaigus Antrajam pasauliniam karui (Kamuntavičius 2021a, 19–20).

Muziejaus paveldas Vrublevskių bibliotekoje ne sykį buvo pristatytas visuomenei. Paskutinis iškilmingas minėjimas 2021 metais buvo skirtas Muziejaus įsteigimo šimtmečiui. Ta proga Bibliotekos vestibulyje buvo surengta paroda „*Šventa tai vieta: Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejui Vilniuje – 100*“. Anksčiau pradėtų rinkti duomenų apie Muziejaus senąsias knygas, saugomas Bibliotekos Retų spaudinių skyriuje, pagrindu buvo parengtas pranešimas „Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus senųjų knygų paveldas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje“ ir paskelbtos tezės (Narbutienė 2021a; anglų kalba: Narbutienė 2021b). Rengiant šį tekstą nuspręsta pasirinkti tradicinį lietuvišką atitikmenį – *Gudija*, (*gudų*), nors, cituojant istoriografinius šaltinius, neišvengiamas ir kitas vertinys – *Baltarusija*, (*baltarusių*).

Gudų muziejaus Vilniuje pavadinimas turėjo ne vieną variantą. Tai liudija ir Lietuvos valstybės centrinio archyvo „Pažyma apie Baltarusių mokslo draugijos ir Ivano Luckevičiaus muziejaus Vilniuje fondą NR. 281“, kurioje nurodyti fondo sudarytojų pavadinimo pasikeitimai tam tikrais laikotarpiais: 1. Baltarusių mokslo draugija (Białoruskie Towarzystwo Naukowe, Беларускае навуковае таварыства; 1918-01-26–1939-10-26); 2. Baltarusių muziejus Vilniuje (Muzeum Białoruskie w Wilnie, Беларускі музей у Вільні; 1921–1922 m.), Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejus Vilniuje (Muzeum Białoruskie im. Jana Łuckiewicza w Wilnie, Беларускі музей ім. Івана Луцкевіча у Вільні; 1922 m. – 1939-10-26), Baltarusių muziejus Vilniuje (Беларускі музей у Вільні; 1940-10-12–1944 m.), Vilniaus gudų muziejus (Weissruthenisches Museum, Віленскі беларускі музэй; 1941–1944 m.), Baltarusių muziejus Vilniuje (Беларускі музей у Вільні; 1944–1945 m.) (Lietuvos centrinis valstybės archyvas 2012)³.

Apie Muziejų. 1921 m. Vilniuje įkurto ir Ivano Luckevičiaus vardu pavadinto Gudų muziejaus atsiradimo ir gyvavimo istorija atspindi ypatingą keliatautės Lietuvos sostinės kultūros gyvybingumą. Šio Muziejaus pagrindą sudarė istoriko, archeologo, bibliofilo ir aktyvaus Vilniaus gudų visuomenės veikėjo Ivano Luckevičiaus (Іван Луцкевіч, 1881–1919) sukauptas do-

1 Taip įrašyta antspaude, kuriuo pažymėti Muziejui priklausę leidiniai, dabar saugomi Vrublevskių bibliotekoje.

2 Šią nuostatą mokslininkas įtvirtino ir monografijos apie kaimyninę šalį antraštėje: *Gudijos istorija: Baltarusijos istorija* (Kamuntavičius 2021b).

3 Šią įvairovę papildo dar keletas užrašytų pavadinimų (Keršytė 2014, 207).

kumentinis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldas, taip pat įvairūs archeologinių ekspedicijų metu jo įgyti eksponatai, padovanoti 1918 m. įkurtai Gudų mokslo draugijai.

Taip pavadinto Muziejaus iniciatorius buvo anksti mirusio I. Luckevičiaus brolis Antonas Luckevičius (Антон Луцкевич, 1884–1942) – rašytojas, literatūros kritikas, publicistas, gudų visuomenės ir politikos veikėjas, nuo pat įsteigimo 1921 metais iki 1939-ųjų buvęs šios atminties institucijos pirmininku. Muziejaus steigimą parėmė Vilniaus stačiatikių vyskupija, nemokamai suteikusi patalpas Bazilijonų vienuolyno pastate (Aušros Vartų g. 7 ir 9).

Pirmosios žinios apie Muziejaus ištakas paskelbtos dar prieš oficialų jo įsteigimą. 1920 metais Vilniuje išėjo knygelė (*Памяці Івана Луцкевіча* 1920), skirta pagerbti prieš metus mirusį I. Luckevičių. Joje aprašomi šio 1881 m. birželio 9 dieną Šiauliuose gimusio gudų šviečiamosios veiklos entuziasto gyvenimas, pomėgiai ir atlikti darbai. Periodinėje Vilniaus krašto spaudoje ne sykį buvo pranešama apie Muziejaus veiklą. 1930 m. monografinės apybraižos lenkų kalba „Vilnius ir Vilniaus kraštas“ pirmajame tome paskelbtame Vilniaus universiteto mokslininko Seweryno Wysloucho straipsnyje, skirtame Vilnijos gudams, pateikiama duomenų ir apie Muziejų, ir jo biblioteką (Wysłouch 1930, 1:258–259). 1933 metais atskira knygele išleistas Gudų mokslo draugijos metininke publikuotas apžvalginis A. Luckevičiaus straipsnis (Луцкевич 1933). Tai pati informatyviausia to meto publikacija apie šią atminties instituciją. Lakoniška žinute apie Gudų Jono Luckevičiaus vardo muziejų, „kuriame galima rasti ir mūsų tautos praeities liekanų“, supažindinami 1938 metais Kaune išėjusio *Vadovo po Vilnių* (*Vadovas* 1938, 8) skaitytojai⁴.

Apie šį Muziejų vėl pradėta kalbėti praėjus kone pusei amžiaus po jo likvidavimo. Pirmiausia tai susiję su Lietuvoje prasidėjusiu Atgimimu, įkvėpusiu tautines mažumas burtis, gaivinti praeities ir puoselėti dabarties kultūrą. 1988 m. gruodžio 8 d. Vilniuje buvo įkurta Gudų kultūros draugija. Vienas iš šios draugijos iniciatorių Liavonas Luckevičius (Antono sūnus) Minske leidžiamame laikraštyje paskelbė straipsnį apie 1921–1945 metais Vilniuje veikusį Gudų nacionalinį muziejų (Луцкевич 1991). Šioje publikacijoje galbūt pirmą sykį buvo išsamiai atskleista Muziejaus istorija nuo pat jo atsiradimo iki panaikinimo, aptariant jo steigimo ir gyvavimo aplinkybes, veiklos tikslus ir pobūdį, taip pat sukauptų kolekcijų turinį.

Ideologiniame gudų tautos ir kultūros atgimimo kontekste atsirado nedidelė knygelė, skirta Gudijos bažnyčios ir civilinės istorijos dokumentiniams paminklams, buvusiems I. Luckevičiaus muziejaus rinkiniuose, aptarti. Šio Minske rotaprintu išspausdinto veikalo autorius – daug kam Lietuvoje žinomas mokslininkas, tiriantis gudų raštijos istoriją, Jurijus Labyncevas (Лабынцев 1993). Pagrindinis dėmesys jame sutelkiamas į rankraštinių dokumentų paveldą, saugomą Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriaus fonduose.

Apie Ivano Luckevičiaus gudų muziejų atsirado publikacijų ir lietuvių spaudoje. 1994 m. pirmajame tęstinio mokslinių straipsnių rinkinio *Kultūros paminklai* tome paskelbtas Romualdo Samavičiaus tyrimas apie senuosius Vilniaus tautinių bendrijų paminklus – kai kuriuos pirmojoje XX a. pusėje įsteigtus muziejus. Jame pateikti svarbiausi faktai apie Gudų (Baltarusių) muziejų: jį kūrusias asmenybes, ten sukauptų istorinių vertybių turinį ir apimtis. Remiantis gau-

4 Muziejus buvo aktyviai lankomas. Jo durys buvo atvertos šokiadieniais nuo 9 iki 12 valandos, o biblioteka lankytojų laukdavo nuo 11 iki 14 valandos (Ilgievich 2017, 53). 1932 m. sausį pradėta Muziejaus svečių registracijos knyga (Кніга дзеля запісу гасцей Беларускага музея (sic!) ім. Іванна Луцкевіча, Vilnius, 1932-01-01–1939-07-21, liudija ypatingą to meto Vilniaus visuomenės susidomėjimą jame saugotomis vertybėmis. Muziejų aplankė įvairių tautybių ir įvairių organizacijų atstovai ne tik iš Vilniaus, bet ir kitų Lietuvos bei užsienio vietų. Įrašai ir parašai atlikti įvairiomis kalbomis – gudų, lietuvių, lenkų, jidiš, prancūzų ir kt. Pirmasis šioje knygoje sausio 20 d. pasirašė Erwinas Koschmiederis (1895–1977) – vokiečių kalbininkas, slavistas, Vilniaus universiteto profesorius (1930–1938), 1933 m. įkūręs ir redagavęs leidinį *Baltico-slavica*. Iki 1939 m. liepos ši kultūros židinių aplankė per 20 tūkstančių svečių – tarp jų būta daug žymių asmenybių. Beveik 40 pavardžių įrašyta lietuvių kalba. Taip pat žr. Keršytė 2014, 221–224.

sia archyvine medžiaga, atskleista Muziejaus ir jo bibliotekos likvidavimo istorija (Samavičius 1994, 70–71). Itin išsamūs Nastazijos Keršytės (Keršytė 2014) ir Henrykos Ilgievič (Ilgievič 2017) straipsniai. Naujausiose publikacijose pateikti vertingi archyvinų dokumentų, saugomų Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA), Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, tyrimai, atskleidžiantys Muziejaus gyvavimo ir panaikinimo faktus, išnagrinėtos aplinkybės, lėmusios būtent tokį jo likimą.

Tarpukario lenkų valdžia, Muziejui nuo įkūrimo skyrusi nedidelę piniginę išmoką, 1938 m. nustojo jį šelpti. Institucijos veikla buvo palaikoma Gudų mokslo draugijos narių lėšomis, rinkliavomis ir visuomenės geranoriškumu. 1939 metais prasidėjusi Vilniaus muziejų pertvarka (Keršytė 1999, 176–182) lėmė visišką Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus likvidavimą 1945 metais. Nuo 1939 m. spalio iki 1940 m. birželio 15 d. Muziejus, kuriam iki 1941 m. vadovavo Vilniaus universiteto absolventas, etnografas, 1936–1939 m. dirbęs Valstybinėje Vrublevskių bibliotekoje, o 1939 m. rugsėjo 18 – lapkričio 4 d. buvęs jos direktoriumi, Marijanas Pieciukėvičius (Marjan Pieciukiewicz, 1904–1983) buvo pavaldus Lituaniškos institutui⁵. 1941 m. liepos 7 d. Lietuvos TSR mokslų akademija, vadovaujama Mykolo Biržiškos, Muziejaus direktoriumi paskyrė gudų literatūrologą, leidėją, visuomenės ir kultūros veikėją Janką Šutovičių (Янка Шутовіч, 1904–1974). Šio paskutiniojo Muziejaus direktoriaus (1941–1944) atsiminimai 1995 m. buvo paskelbti Minskeėjusiam žurnale *Спадчына* („Paveldas“). Jausmingoje, bet objektyvioje, dokumentais grįstoje esė pasakojama apie šios atminties institucijos kūrimą, joje dirbusius žmones, jos sunaikinimą ir kolekcijų likimą (Шутовіч 1995)⁶.

Vokiečių okupacijos metu (1944 m. pr.) Muziejus perkeltas į Vilniaus dailės instituto patalpas (Šv. Onos g. 4). Ten gyvavo iki visiško jo uždarymo 1945 m. Dalis dokumentų buvo paslėpta Šv. Mykolo bažnyčios, kurios klebonas buvo aktyvus gudų visuomenės ir politikos veikėjas Adamas Stankevičius (Адам Станкевіч, 1892–1949), rūsioose. Vilnių vėl okupavus sovietams, atsirado viltis, kad Muziejus atgis – 1944 m. spalio 6 d. net buvo išduotas leidimas persikelti į patalpas Kosciuškos g. 36. Tačiau jo likimas netrukus buvo nuspręstas sovietų Lietuvos švietimo liaudies komisariato potvarkiu sudarant specialią komisiją, kurios veikloje dalyvavo ir sovietų Baltarusijos atstovai, reikalavę Muziejų perkelti į Minską. 1945 m. birželio vidury Muziejaus likvidavimo komisija baigė savo darbą. Gudų Ivano Luckevičiaus muziejaus eksponatai buvo padalinti Lietuvos ir Baltarusijos atminties institucijoms (Keršytė 2014, 218–221).

Dokumentinis Muziejaus paveldas Vrublevskių bibliotekoje. Šiandien šios atminties institucijos paveldo likučiai saugomi Vilniuje: Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje, Lietuvos centriniame valstybės archyve (Keršytė 2014, 221), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto archyve (Žičkienė 2006) ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Dokumentai, anksčiau buvę Lietuvos mokslų akademijos archyve, perduoti Lietuvos valstybės centrinio archyvo žinion.

Neturime tikslių duomenų, kiek, kokių leidinių ir kam buvo perduota. Įvairuoja ir informacija apie Muziejaus bibliotekoje buvusių leidinių kiekį: jo gyvavimo laiku buvo minima, kad joje esama apie (arba per) 14 tūkstančių knygų (Луцкевіч 1991, 14; Лабынцев 1993, 14). Informaciniame leidinyje apie bibliotekas nurodoma, kad 1937 m. Muziejaus bibliotekoje buvo 10 985 leidiniai: 9 669 knygos ir 1 316 žurnalų (*Biblioteki na wschodnich ziemiach* 1998, 612).

5 Lituaniškos institutui buvo pavestos ir kitos atminties institucijos. 1940 m. rugsėjo 1 d. jos žinion buvo perduota Valstybinė Vrublevskių biblioteka, pavadinta Lituaniškos instituto centrine biblioteka, 1940 m. gruodžio 20 d. perėmusi Gudų mokslo draugijos turtą (Narbutas 2015, 21–22).

6 Už pasidalijimą šia informacija nuoširdi padėka kolegei, jubiliejinės parodos Vrublevskių bibliotekoje kuratorei Rūtai Kazlauskienei ir Gudų kultūros draugijos Lietuvoje pirmininkui Aliaksandrui Adamkovičiui.

R. Samavičiaus tyrimo duomenimis, 1941 m. vasarį, kai Muziejus buvo priskirtas laikinai Lituanistikos instituto globai, jos inventoriniame sąraše būta 6 870 tomų knygų (Samavičius 1994, 71⁷).

Kiek iš tiesų Muziejaus likvidavimo ir perdavimo metu jame būta kultūrinių vertybių – ypač tokiomis sudėtingomis suiručių aplinkybėmis, – matyt, neverta spėlioti, o tuo labiau tikėti buvus kokių nors kruopščiai parengtų perdavimo-priėmimo aktų. Vienas iš tokių dokumentų, liudijančių, kaip buvo perduoti Muziejaus turtai, būtų „Vilniaus Baltarusių Muziejaus dailės eksponatų, bibliotekos, archyvo ir inventoriaus Lietuvos TSR Mokslų Akademijai Perdavimo-priėmimo aktas, surašytas 1945 metų rugpjūčio 1 dieną tarp Vilniaus Baltarusių Muziejaus direktoriaus PETRULIO Juozo ir Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Igalotinio – Vilniaus Etnografinio Muziejaus direktoriaus DRĖMOS Vlado“⁸:

„II. Biblioteka – 20.278 tomai:

- a) Lietuvos TSR Mokslų Akademijoje Centro Bibliotekoje patalpinta du sklidini 2 tonų sunkvežimiai knygų bendru tomų skaičiumi apie 20.000
- b) Vilniaus Etnografinis Muziejus gavo parankinei bibliotekai 243 tomus
- c) Tautosakos archyvas – 35 tomus knygų ir tautosakinį bei muzikinį archyvą.

Bendras Vilniaus Baltarusių Muziejaus ir eksponatus liečiantis archyvas perduotas Vilniaus Etnografiniam Muziejui, gi bibliotekos visa knygvedyba, katalogai ir archyvas – Mokslų Akademijos Centro bibliotekai.“ (lap. 6).

Rankraštinis Vrublevskių bibliotekoje saugomas Muziejaus paveldas yra sulaukęs nemenko Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raštijos tyrėjų dėmesio, o išsamesnio senojo spausdintinio Muziejaus paveldo tyrimo iki šiol neturime. Ir tai neturėtų stebinti, nes, norint atskleisti šį palikimą, reikia daug laiko ir pastangų. Taip yra ir dėl to, kad po Muziejaus likvidavimo perduotos knygos ir kiti spaudiniai (periodika, atlasai, žemėlapiai ir kt.) buvo išskaidyti po įvairius fondus, trumpai juos aprašius ir nenurodžius jų kilmės, iš kur gauta. Tad iki šių dienų iš Muziejaus gauti XV–XX a. archyviniai dokumentai ir rankraštinės knygos saugomi Bibliotekos Rankraščių skyriaus Vilniaus baltarusių fonde (F21), senieji spaudiniai – Retų spaudinių skyriuje, o naujesni (XIX–XX a. pirmosios pusės) leidiniai surado vietą Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyriaus saugykloje.

Iki šios dienos apie spausdintinį Muziejaus paveldą buvo kalbėta dviejose publikacijose. 1983 m. paskelbtoje buvusios Retų spaudinių skyriaus darbuotojos Elenos Kozlovskos senųjų kirilinių knygų apžvalgoje minima, kad 44 tokios knygos gautos iš Gudų muziejaus (Козловская 1983, 212). 2001 m. šių eilučių autorė buvo parengusi pranešimą⁹ apie senuosius Muziejaus leidinius, saugomus Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. Tuo metu buvo pavykę išsiaiškinti 104 knygas.

Tyrimo tikslas ir metodologija. Remiantis Retų spaudinių skyriaus proveniencijų kartoteka, internetiniu Bibliotekos katalogu bei Rankraščių skyriuje saugomu archyviniu senųjų spaudinių katalogu, taip pat spausdintais istoriografiniais šaltiniais, naujame tyrime siekiama

7 Šie duomenys nurodomi remiantis archyviniu dokumentu, šiuo metu saugomu Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA) F. R-1001, ap. 1, b. 47, l. 28.

8 Baltarusių, Karaimų, Šilutės, Telšių ir Trakų muziejų medžiaga, [Vilnius], 1945 m. gegužės 22 d. – 1956 m. gegužės 24 d. LCVA F. R-1016, lap. 5–7.

9 Jis nebuvo išspausdintas, o tik perskaitytas Bibliotekos rengtoje tarptautinėje mokslinėje praktinėje konferencijoje „Aktualūs akademiniai bibliotekų veiklos klausimai“ (Molėtai, 2001 m. rugsėjo 4).

identifikuoti ir nustatyti tikslų Muziejaus knygų, saugomų dabartinėje Vrublevskių bibliotekoje, skaičių. Tad reikalinga aptarti Muziejaus turto parceliavimo dokumentaciją ir įvertinti prieinamų šaltinių patikimumą bei išsamumą.

Visų pirma, kyla klausimas, kiek senųjų knygų būta Muziejaus bibliotekoje ir kiek iš tikrųjų buvo perduota Mokslų akademijai? Atsakyti nėra paprasta. Pirmose glaustose žiniose apie turtingą Muziejaus senųjų spaudinių kolekciją (Луцкевич 1933, 16) jokių statistinių duomenų nenurodoma. Lituanistikos institutui 1940 metų gruodį perėmus Muziejų, nustatyta, kad jame saugomi 502 suinventorinti senieji spaudiniai (Samavičius 1994, 71; Keršytė 2014, 219). Tačiau dar prieš šį patikrinimą enkavėdistai, dalyvaujant kai kuriems Muziejaus atstovams, išsirinko ir išvežė nemažai vertingų dokumentų, tarp jų – ir knygų (Keršytė 2014, 218). Turint omenyje Muziejaus likvidavimo keičiantis valdžioms aplinkybes – ypač tą, jau minėtąjį, manytina, pasakubomis 1945 m. rugpjūčio 1 d. surašytą perdavimo-priėmimo aktą, kuriame nurodytas kiekis „du sklidini 2 tonų sunkvežimiai knygų bendru tomų skaičiumi apie 20.000“, nereikėtų viltis rasti teisingų statistinių duomenų. Vis dėlto bent apytiksliai galima nuspėti: anuometinei Mokslų akademijos Centrinei bibliotekai perduota ir dabar saugoma per 400 senųjų knygų (Лабынцев 1993, 16), o Muziejuje iki jo sunaikinimo būta daugiau nei 600 senųjų spaudinių ir retų knygų (Лабынцев et Щавинская 2012, 111).

Čia nagrinėjamai temai svarbus bendras dviejų gudų raštijos ir dokumentinio paveldo tyrėjų pranešimas „Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus senosios spausdintos cimelijos“, perskaitytas tarptautiniame baltarusistų kongrese, vykusiame Minske 2010 metų gegužę, ir paskelbtas 2012 m. Kongreso medžiagos rinkinyje. Straipsnio autoriai kalba apie mokslinės 1945 m. likviduoto Muziejaus rekonstrukcijos būtinybę, pripažindami, kad tai padaryti esą sudėtinga. Teigiama, kad, remdamiesi daugelį metų trunkančiais savo tyrimais įvairių šalių institucijose, kuriose išsklaidytas Muziejaus paveldas, jie mato galimybę pateikti gana tikslią vienos iš vertingiausių ir brangiausių Muziejuje buvusių kolekcijų apžvalgą (Лабынцев et Щавинская 2012, 112). Sprendžiant iš skelbiamo teksto pavadinimo, tokia kolekcija yra senosios spausdintos cimelijos¹⁰. Pagrindiniu (ir vieninteliu) šaltiniu, neskaitant literatūros sąrašo, nurodytas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų knygų (*sic!* ne spaudinių) skyrius (rus. santrumpa: *ОПК*). Chronologiniu principu, pradėdant inkunabulu ir baigiant 1825 metais Počajive išspausdintu giesmynu, glaustai aptarta apie 30 knygų, iš kurių penkios – su nurodytais saugojimo Vrublevskių bibliotekoje šifrais. Nors kitų cimelijų šifrai nenurodyti, bet kone visos jos (su Muziejaus proveniencija) saugomos Bibliotekoje.

Vlado Drėmos katalogas. Labai svarbus tyrimo šaltinis – Rankraščių skyriaus Vilniaus baltarusių fonde (F21) saugomas Vlado Drėmos sudarytas senųjų spausdintų knygų, esančių Gudų muziejuje, vandenženklių katalogas (Drėma 1943), kurį dar 2010 metais paskelbtame straipsnyje apie šį LDK rankraštinį ir spausdintų knygų meno tyrėją yra aptarusi senosios Lietuvos raštijos specialistė Rima Cicėnienė (Cicėnienė 2010, 80).

Dailės istorikas, tapytojas, grafikas Vladas Drėma (1910–1995), pakviestas Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus direktoriaus J. Šutovičiaus, 1941–1944 m. dirbo šios atminties institucijos fondų saugotoju. 1943 metais jis parengė Muziejaus bibliotekoje saugomų senųjų spaudinių katalogą, iliustruotą savo pieštais šiuose leidiniuose esančiais vandenženkliais (857 piešiniai). Dviejų dalių (sąsiuvinį) kataloge gudų kalba V. Drėma kaligrafiškai didžiosiomis

10 Cimelia – lotynizuota žodžio, kilusio iš graikiško *κειμήλιον* ir reiškiančio „brangenybė“, forma. Knygotyroje terminas „cimelijos“ apibrėžiamas kaip „labai vertingi rankraščiai ar kiti daiktai, laikomi bibliotekose ar kitose institucijose atskirais rinkiniais, ypač saugomi, kartais eksponuojami kaip muziejinės vertybės“ (Knygotyra 1997, 80).

raidėmis pateikė 411 numeruotų aprašų pagal schemą: knygos pavadinimas, autorius, leidėjas su išleidimo vieta, išleidimo metai, apimtis, formatas, fizinių duomenų (šriftų, popieriaus, įrišo) apibūdinimas. Kiekvienas numeris lydimas apvalaus antspaudo su įrašu: MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA¹¹. Pirmojoje dalyje (sąsiuvinyje) aprašyta 318 numeruotų knygų su 690 piešinių. Šios dalies pabaigoje įrašyta, kada baigta pildyti: *PIERŠAJA ČASTKA KATALOHU STARADRUKAŲ // SPISANAJA VLADASAM DREMAJ I ZAKONČA- // NAJA DNIA 6-HA ŽNIŪNIA 1943 HODU* (liet. „Pirmoji senųjų spaudinių katalogo dalis, surašyta Vlado Drėmos ir baigta 1943 metų rugpjūčio 6 dieną“) ir išspaus tas pats apvalus antspaudo (Drėma 1943, 1, lap. 96v). Antrojoje dalyje aprašytas 91 numeruotas spaudinys (Nr. 319–411) su 167 piešiniais. Šios dalies katalogo pradžioje taip pat didžiosiomis raidėmis Drėma gudiškai užrašė, kad darbą baigęs 1943 m. spalio 11 d. Čia ir katalogo pabaigoje išspaus tas pats apvalus Muziejaus antspaudo trimis kalbomis: gudų, vokiečių ir lietuvių (*Віленскі Беларускай Музей // Weissruthenisches Museum in Wilna // Vilniaus Gudy Muziejus*). Aprašai pateikti tokia pat tvarka kaip ir pirmajame sąsiuvinyje.

Nagrinėjant statistinius duomenis, svarbi apskaitos objekto samprata. Remiantis bibliotekos dokumentų fondo organizavimo rekomendacijomis (Ivaškevičienė 2014, 34–35), šiame tyrime visi savarankiškai apipavidalinti poligrafiniai senieji spaudiniai, įrišti atskirai ar konvoliutuose, apskaitomi fiziniiais vienetais (egzemplioriais), sinonimiškai vartojant senųjų knygų sąvoką. Tad ir kiekvienas daugiatomio tomas laikomas atskiru fiziniu vienetu (egzemplioriumi). Patyrinėjus Drėmos katalogo įrašų numeraciją ir palyginus su Bibliotekos Retų spaudinių skyriuje išlikusiais egzemplioriais, matyti, kad tokios pat apskaitos politikos laikytasi ir tvarkant senąsias Muziejaus bibliotekos knygas (arba bent jų dalį). Dauguma jų ta pačia Drėmos rašysena pažymėtos tokiais pat numeriais, kuriais jie aprašyti ir kataloge.

Pagal amžius senųjų spaudinių kataloge yra: XV a. – 1, XVI a. – 24, XVII a. – 93, XVIII a. (su spėjamu keleto XIX a. spaudinių skaičiumi) – 293. Iš viso – 411. Kita vertus, matyti, kad ne visi senieji spaudiniai, kurie su Muziejaus proveniencija šiandien saugomi Vrublevskių bibliotekoje, Drėmos buvo aprašyti. Garbingą pirmojo numerio vietą kataloge užima kiriliškosios spaudos pradininko Švaipolto Feolio apie 1493 m. (įrašė nurodomi 1483 m.) Krokuvėje išleista bažnyčios praktikai skirta *Триодь цветная*. Šis knygos aprašas iliustruotas keturių vandenženklių piešiniais. Antruoju numeriu įrašyta 1519 m. Pranciškaus Skorinos Prahoje išleistos knygos *Бивлия Руска* 4-oji dalis (tik išleidimo metai nurodyti 1517-iejai.). Įdomu pastebėti, kad šios knygelės popierius be vandenženklių – tad aprašas nėra toks puošnus, kaip dauguma kitų. Trečiuoju, ketvirtuoju, penktuoju ir šeštuoju numeriais aprašyti XVI a. Vilniaus leidiniai, pradedant 1596 m. Vilniaus Šv. Dvasios brolijos spaustuvėje rusėnų ir lenkų kalbomis išleistu poleminiu Stačiatikių Bažnyčios pamokslininko Stepono Zizanijaus veikalu *Казанье святого Кирилла*, baigiant Vilniuje, Mamoničių spaustuvėje, 1588 m. išėjusiu Trečiuoju Lietuvos Statutu¹². Toliau eina XVI amžiaus spaudinių, išleistų už Lietuvos ribų, aprašai, tačiau chronologinės sekos pagal metus nesilaikoma. Nors spaudinių numeracija rodytų nuostatą juos aprašyti pagal amžius, vis dėlto pasitaiko, kad įsiterpia ir kitų amžių leidinių. Esama įrašų, kur išleidimo datos nenurodomos (ir tai neturėtų stebinti, nes dalis knygų defektinės, stokojančios ne tik antraštinių lapų, bet ir pradžios bei pabaigos), tad keblu juos ne tik identifikuoti, bet ir priskirti kuriai nors amžiaus grupei. Pavyzdžiui, be išleidimo duomenų pateikto įrašo Nr. 328 paraštėje jau kito as-

11 Tuo metu V. Drėmos aprašytos knygos jau priklausė šiai bibliotekai – Muziejaus knygoje įrašyti numeriai atitinka katalogo numeraciją.

12 Šiuolaikiniais bibliografiniais duomenimis, manoma, kad tai vėlesnės laidos (apie 1594–1595) egzempliorius (*Книга Беларусі* 1986, 72, įr. 38); taip pat žr. Narbutienė, Radvilienė et Rauckytė-Bikauskienė 2007, 357–358, įr. 962.

mens ranka (V. Froloviėnės) pieštuku įrašyta pastaba: „kn. 19 a. priskirta prie naujų k.“ Matyti, kad su katalogu buvo dirbta, atliekant gautų egzempliorių patikrą ir varnele pažymint prie kiekvieno numerio skaičiaus. Tik ties keturiais iš jų brūkšteltas minuso ženklas. Iš tiesų, 1946 m. gegužės 15 d. tokia patikra buvo baigta: antrojo sąsiuvinio pradžioje įdėtas V. Froloviėnės pasirašytas „Buv. Ivano Luckevičiaus Vilniaus gudų muziejaus bibliotekos senų spaudinių dingusių knygų sąrašas“, kuriame ir išvardyti tie keturi prarastieji spaudiniai. Peršasi išvada, kad visi kiti leidiniai Bibliotekos Senų, retų knygų sektoriaus fonduose buvo. Tai liudytų ir 1948 m. Sektoriaus, kuriam tuomet vadovavo V. Froloviėnė, ataskaitoje nurodyta pastaba, kad Gudų muziejaus 407 knygos beveik sutvarkytos (Rauckytė-Bikauskienė 2011, 83). Vis tik visiškai pasikliauti šiuo „aktu“ vargu ar galima. Mat minuso ženklu pažymėto 368 numerio *Atlas novus sive Tabulae geographicae totius orbis* (Augsburgas, 1782) egzempliorius šiandien saugomas Retų spaudinių skyriaus kartografijos rinkinyje [K3-70]. Tad išlieka tolesnių tyrimų, nustatant Drėmos kataloge aprašytus leidinius, perspektyva.

Katalogo įrašų paraštėse daug kur (bet ne visur) pieštuku nurodytas dar vienas svarbus atributas – pieštuku įrašytas ženklas C¹³ su atitinkamu skaičiumi. Taip pažymėti ir kone visi Vrublevskių bibliotekoje esantys senieji Gudų muziejaus bibliotekos egzemplioriai: su Drėmos katalogo numeracija ir egzemplioriaus pradžioje (priešlapyje ar antraštiniame lape) dažniausiai raudonu (kartais kitos spalvos) įrašytu C su skaičiumi.

Bibliotekoje saugomo iš Muziejaus perimto spausdintinio paveldo bruožai. Remiantis Drėmos katalogo bei kitų šaltinių analize, šiuo metu senųjų (XV–XVIII a.) knygų iš Gudų muziejaus bibliotekos kolekcijos pavyko identifikuoti 224 fizinius vienetus (208 pavadinimai): XV a. – 8, XVI – 21, XVII a. – 47, XVIII a. – 148. Šie, kad ir negalutiniai, statistikos duomenys rodo, kad Drėma savo kataloge aprašė ne visus senuosius spaudinius. Kodėl taip atsitiko, lieka tik spėlioti. Šiaip ar taip, į katalogą nepateko dar 2 inkunabulai ir leidybinis 5 inkunabulų konvoliutas. Trijų iš dvidešimt keturių Drėmos kataloge aprašytų XVI a. knygų nepavyko nustatyti. Beveik visi, išskyrus vieną defektinį (be antraštinio lapo) [R-16/4], mūsų rasti XVI a. egzemplioriai turi katalogo numerį. Kol kas nepavyko išsiaiškinti, ar visi nustatyti Muziejaus proveniencijos XVII–XVIII a. leidiniai užfiksuoti Drėmos kataloge. Kita vertus, kataloge esantys aprašai ne visuomet yra tikslūs, ypač defektinių, neturinčių antraštinių lapų ar išleidimo duomenų leidinių. Tad jiems išsiaiškinti reikalingos nemenkos pastangos ir didelės laiko sąnaudos.

Muziejaus knygos ir kiti spaudiniai (periodiniai leidiniai, žemėlapiai ir atlasai), perduoti LMA Vrublevskių bibliotekai, šiandien saugomi Retų spaudinių ir Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyrių saugyklose. Didelė jų dalis yra vienetiniai Bibliotekos fondų egzemplioriai. Retų spaudinių skyriuje saugomo Muziejaus senųjų knygų paveldo leidinių, kurių anksčiau čia nebuvo, yra daugiau nei šimtas pavadinimų. Iš jų – apie 20 raretetų ir unikumų, reikšmingai papildžiusių dabartinės LMA Vrublevskių bibliotekos fondus.

Šioje atminties institucijoje buvusių senųjų knygų, kurias šiuo metu esame nustatę, rinkinys pasižymi kalbų ir temų įvairove. Daugiausia jų (apie 45 proc.) išspausdinta lenkų kalba (94 pavadinimai). Bažnytine, senąja slavų (rusėnų) ir rusų kalbomis (kirilika) išspausdintų knygų rasta 57 (apie 27 proc.), lotynų kalba – 51 (apie 24 proc.), po keletą leidinių randame prancūzų (3), vokiečių (2) kalbomis, vienas inkunabulas – čekų kalba. Kai kuriuose jų yra ir tekstų kitomis – senąja graikų, hebrajų, lietuvių – kalbomis¹⁴.

13 Taip sutrumpintai priimta žymėti cimelijas.

14 Skirstant atsižvelgta į pagrindinę leidinio antraštės kalbą.

Nors pagrindinis Gudų muziejaus tikslas buvo LDK istorinio, archeologinio ir dokumentinio paveldo artefaktų kaupimas, jo bibliotekoje būta įvairaus turinio literatūros. Tad ją galėtume laikyti universalia, daugelį skirtingų poreikių tenkinančia biblioteka. Ji buvo komplektuojama ne vieną dešimtmetį, o senų ir retų knygų branduolį sudarė ne tik I. Luckevičiaus sukauptos retenybės, bet ir kitų gudų kultūros paminklų saugotojų ir puoselėtojų sukauptas ir Muziejui padovanotas turtas. Vienas iš jų – Jevdokimas Romanovas (1855–1922) – Gudų muziejaus Vilniuje pirmtako įkvėpėjas (Лабынцев 2012), turėjęs turtingą cimelijų kolekciją (Лабынцев et Шавинская, 2012, 111). Nors kol kas nepavyko surasti šio asmens knygos nuosavybę liudijančių ženklų, tačiau Retų spaudinių skyriuje saugomuose Gudų muziejaus egzemplioriuose apstu priklausomybę ankstesniems savininkams liudijančių pėdsakų: įrašų, antspaudų, ekslibrisų ir net superekslibrisų.

Sudėtinga pasakyti, kaip Muziejaus bibliotekos fondai buvo sutvarkyti ir aprašyti. Tuo labiau sunku nuspėti, kokių principu jie buvo susisteminti. Ir iš viso ar buvo? Straipsnyje aptariamas senųjų (XV–XVIII a.) knygų paveldas, pagal temą ir paskirtį suskirstytas į dvi pagrindines grupes: religinės paskirties leidinius ir pasaulietinę literatūrą. Atrodo, atsižvelgus į Muziejaus bibliotekos turinio universalumą, toks leidinių klasifikavimas priimtinausias¹⁵. Kiekviniu santykiu šios grupės yra beveik lygios.

Religinės paskirties leidinių – Biblijos (ir jos dalių), liturginių knygų (apeigynų, mišiolų, maldynų, psalmynų), teologijos, devocinės bei hagiografinės literatūros, Bažnyčios istorijos, regulių ir kitų dokumentų – nustatyta 103 pavadinimai. Pačios seniausios Muziejaus proveniencijos spausdintinės knygos yra dvi Biblijos lotynų kalba – 1488 m. Prahėje čekų kalba išleista *Biblia Bohemica* [I-33] (Feigelmanas 1975, 118, įr. 93) ir 1491 m. Bazelyje išspausdinta *Biblia Latina* [I-30] (Feigelmanas 1975, 113, įr. 84). Tiek vienoje, tiek kitoje gausu rankraštinių įrašų (marginalijų), ankstesnę provenienciją liudijančių knygos ženklų. Vienas iš „Lotyniškosios Biblijos savininkų“ – Polocko graikų apeigų katalikų arkivyskupas Antonis Sielawa (apie 1583–1655). Tai rodo 1626 metų nuosavybės įrašas. Į Muziejų ši Biblija pateko iš Žyroviečių bazilijonų vienuolyno. Paminėtinas ir 1519 m. P. Skorinos Prahėje išleistas „Rusėnų Biblijos“ egzempliorius [R-16/1]¹⁶.

Religinės paskirties leidinių grupei priskirtinas ir Drėmos kataloge pirmuoju numeriu įrašytas apeigynas „Verbų triodė“ [I-36]. Šis inkunabulas, kaip beje ir Bibliotekoje kiti esantys XV a. leidiniai, labai retas – Lietuvoje vienintelis (Feigelmanas 1975, 294, įr. 427), o pasaulyje žinomi dar 25 egzemplioriai (kai kurie iš jų – turintys vos po kelis lapus)¹⁷. 1962 m. Leningrade (dabar Sankt Peterburgas) knyga buvo restauruota. Iš liturginių leidinių paminėtini Maskvoje išspausdinti bažnyčios praktikai skirti leidiniai: 1640 m. išleistas *časovnikas* – pasauliečių namų maldynas – su ankstesnio savininko 1905 m. nuosavybės įrašu ir ornamentuotos odos įrišu su sagtelėmis (dalis knygos perrašyta ranka dviejų spalvų rašalu) [R-17/32] ir 1652 m. išleista liturginė knyga *služebnikas* su gausiais marginaliniais įrašais ir ornamentuotos odos įrišu

15 Tokį pasirinkimą iš dalies (su tam tikrais niuansais) pagrįstų ir tai, kad panašiu principu XVI–XVIII a. LDK išspausdinti kiriliniai leidiniai yra išnagrinėti lenkų knygotyriminės monografijoje (Jaroszewicz-Pieresławcew 2003, 147–200): 1. Religiniai spaudiniai; 2. Pasaulietiniai spaudiniai. Panašiai mąstoma ir lietuvių mokslininkės daktaro disertacijoje, skirtoje Vilniaus bazilijonų vienuolyno spaustuvės veiklai: religinės paskirties leidiniai; kitokios paskirties leidiniai (Kažuro 2019, 173–203).

16 Spėtina, kad šią knygėlę I. Luckevičius galėjo įsigyti 1908 m. Prahėje, kur tuo metu nelegaliai lankėsi (*Пам'яті Івана Луцкевіча* 1920, 15). Ši brangenybė sovietmečiu Bibliotekoje buvo negrabiai įrišta į žaliai marginto kartono viršelius, apipjauščius knygėlės kraštus – dėl to nukentėjo marginaliniai įrašai. Po daugelio metų, 2016-aisiais, knyga restauruota ir perrišta į odos viršelius (rest. Laimutė Burneikienė).

17 Už šią informaciją nuoširdi padėka kolegei Agnei Zemkajutei.

su sagtelėmis [R-17/13]. Jie abu aprašyti ir Drėmos kataloge [Nr. 307 ir Nr. 295]. Dėmesio verti mišiolai, iš kurių paminėtinas vienas, 1757 m. išleistas Supraslėje (jame surinktos įvairios maldos, skaitomos bei giedamos per vigilijas ir liturgijas [R-18/241]), ir panašaus turinio 1789 m. Gardino leidinys – 1651 m. Maskvoje išleisto mišiolio perspaudas su labai gražiu odos įrišu [R-18/33].

Ankstyviausias iš teologijai priskirtinų veikalų – 1560 m. Vienoje išleistas kardinolo Stanislovo Hozijaus (Stanisław Hozjusz, 1504–1579) „Krikščioniškas katalikų tikėjimo išpažinimas“ (*Confessio catholicae fidei Christiana*), autoriaus dedikuotas Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui. Į raudonai dažyto pergamento viršelius įrištas egzempliorius yra su rankraštinėmis marginalijomis ir dovanojimo įrašu: *R. Pr. Joannes [...] dono donavit pro loco Kazimirien A. D. 1609* (liet.: „gerbiamas tėvas Jonas [...] padovanojo Kazimiežo vienuolynui 1609 Viešpaties metais“) [V2-114]. Muziejaus bibliotekoje buvo ir Drėmos kataloge 26 numeriu pažymėtas 1688 m. Jėzuitų akademijos spaustuvėje išleistas Lietuvos jėzuitų provincijolo, Vilniaus universiteto profesoriaus Mikalojaus Lenčickio (Mikołaj Łęczycki, 1574–1653) teologinis veikalas apie dvasios prigimtį ir jos ugdymą, kadaise priklausęs Vilniaus jėzuitų profesų namams [L-17/9].

Būta keleto religinės polemikos veikalų, išleistų Černihive (1681; su Žyrovičių bazilijonų vienuolyno bibliotekos ir Lietuvos stačiatikių dvasinės seminarijos nuosavybės ženklais) [XVII/325], Vilniaus jėzuitų akademijos spaustuvėje – (1736) [L-18/61]¹⁸ ir (1769–1770) [L-18/217], Sankt Peterburge – (1799) [R-18/284]. Ankstyviausias poleminės literatūros kūrinys – Vilniaus Šv. Dvasios brolijos spaustuvėje rusėnų ir lenkų kalbomis išleistas Stačiatikių Bažnyčios pamokslininko S. Zizanijaus veikalas „Jeruzalės patriarcho šv. Kirilo pamokymas apie antikristą ir jo požymius“ (*Казанье святого Кирилла патриарха иерусалимского о антихристе и знаках его*), nukreiptas prieš katalikybę ir bažnytinę uniją. Šis raritetas¹⁹ V. Drėmos kataloge pažymėtas trečiuoju numeriu [L-16/5].

Vienas iš ankstyviausių Bažnyčios istoriją ir jos bei vienuolijų veiklą reglamentuojančių leidinių – racionalaus Mažesniųjų brolių observantų atskyrimo nuo kitų tos pačios vienuolijos brolių su viena regula paaiškinimas *Minorica elucidativa*, išspausdintas Venecijoje 1505 m. [V1-470]. Štai Leidene 1639 m. išleisto Marko Antonijaus Alegrės iš Kazanatės (Marco Antonio Alegre de Casanate, 1590–1658) *Paradisus Carmelitici decoris* („Karmelitiško grožio sodas“) – religinės istoriografijos veikalas, pristatančio žymiausių karmeličių gyvenimus nuo pat šio ordino įkūrimo 1226 m., egzempliorius kadaise priklausė Vilniaus kanauninkui Jonui Kazimierui Vaišnoravičiui. Jo nuosavybę liudija superekslibrisas ir įrašas [V-17/2-126]²⁰. Paminėtinas ir Gniezno arkivyskupijos sinodo, įvykusio 1634 m. lapkričio 13 d., nutarimų, taip pat kitų Romos Katalikų Bažnyčios norminių aktų rinkinys *Synodus provincialis*, išleistas Krokuvoje. Egzempliorius anksčiau priklausė Nesvyžiaus dominikonų vienuolynui [XVII/700].

Seniausias devocinei literatūrai, apimančiai kūrinius, susijusius su asmeniniu žmogaus pamaldumu, – šventųjų garbinimu ir jų gyvenimo bei stebuklų aprašymais (hagiografija), bažnyčiose sakomais pamokslais ir kitokio pobūdžio tekstais²¹, priskirtinų leidinių – 1587 m.

18 *Pięćdziesiąt przyczyn* – šis unikumas (plg. Čepienė et Petrauskienė 1979, 372, įr. 2436; Ivanovič et Basiul 2015, 306, įr. 3006) anksčiau priklausė bibliofilui, dominikonui Domininkui Sivickiui (m. po 1791) ir Gardino dominikonų vienuolyno bibliotekai.

19 Lietuvoje žinomas tik 1 egzempliorius, plg. *Кніга Беларусі* 1986, 73–74, įr. 41.

20 Egzempliorius buvo identifiкуotas kolegės Dalios Bikauskienės ir laikytinas netikėtu atradimu, mat šis religinių raštų autorius savo biblioteką, turėtą Vilniaus priemiestyje, Lukiškių dvarelyje, 1662 m. padovanojo Vilniaus universitetui.

21 Plg. Kažuro 2019, 177–186.

Vilniuje, Jono Karcano spaustuvėje išleista lenkų katalikų teologo Stanisławo Grodzickio (1541–1613) pamokslų knyga *O poprawie kalendarza* („Apie kalendoriaus pataisymą“) [L-16/16]. Konstantinopolio vyskupo Jono Auksaburnio pamokslų apie šventuosius apaštalus knyga, 1624 m. išleista Ukrainos stačiatikių Kyjivo Pečerų lauros vienuolyno spaustuvėje, – knygos kultūros paminklas: puiki spauda su medžio raižinių iliustracijomis ir gausiais vandenženkliais, originalus ornamentuotos odos viršelių įrišas ir virš herbo, esančio knygos pradžioje, įrašas: *Михаил Головлевъ / 1890 г. / 22 мая* [R-17/2-10].

Gudų muziejaus biblioteka turėjo Vilniaus akademijos spaustuvėje išspausdintų devocinės bei hagiografinės literatūros leidinių: kolekcininkui Lucijonui Uzemblai (Uziębło, 1864–1942) priklausiusį labai retą 1628 m. išleistą bazilijono Juozapato Isakovičiaus (Isakowicz) aprašytą šv. Juozapato Kuncevičiaus – Vitebske schizmininkų už uniją ir šventąjį Romos Apaštalų Sostą nužudyto graikų apeigų Polocko arkivyskupo – kankinystės istoriją *Iosaphatidos* ([L-17/370]²², iki šiol žinomą vienintelį egzempliorių – 1705 m. ten pat išleistą *Nabozenstwo do świętego Onufryusza krolewica Perskiego, pustelnika* („Pamaldumas šventajam atsiskyrelui persų karalaičiui Onufrijui“) [L-18/1092] (Čepienė et Petrauskienė 1979, 339, įr. 2212; Ivanovič et Basiul 2015, 262, įr. 2554), taip pat – 1719 m. išleistą Trakų Švč. Mergelės Marijos paveikslu vainikavimo iškilmės aprašymą *Solennitas coronationis Beatissimae Virginis Mariae* [L-18/226] ir Lukiškių Dievo Motinos atvaizdo stebuklų istoriją *Fontanna mistyczna* (1737) [L-18/564]. Šių leidinių tipui priskirtinas ir unikalus 1790 m. išspausdintas Vilniaus akademijos spaustuvės leidinys *Nabozenstwo do Najsłodszeo Serca Jezusowego* („Pamaldumas Saldžiausiai Jėzaus Širdžiai“) [L-18/914] (Čepienė et Petrauskienė 1979, 337, įr. 2204; Ivanovič et Basiul 2015, 261, įr. 2546). Vienintelis, kaip spėjama, ir 1756 m. Nesvyžiuje išspausdinto Felicjano Nowodworskio (1713–1761) parašyto veikalų *Chwała cudownego w świętych swoich Boga* („Šlovė nuostabiam savo šventuosiuose Dievui“) egzempliorius [L-18/117] (Ivanovič et Basiul 2015, 275, įr. 2690). Labai retas 1764 m. Vilniaus bazilijonų spaustuvėje išleistas popiežiaus Benedikto XIV (1675–1758) Romoje pasakytos kalbos vertimo į lenkų kalbą *Mowa miana przez s. p. najswiętszego oycy Benedykta XIV. w r. 1748 dnia 7. stycznia* egzempliorius su Tiškevičių bibliotekos Raudondvaryje antspaudu [L-18/684].

Vilniaus jėzuitų akademijos spaustuvėje 1752 m. išleistas dvasinėms pratyboms skirtų meditacijų ir paskaitų rinkinys *Rekollekcye duchowne*, kurio autorius Franciszekas Przyłęckis, 1753–1757 m. ėjęs Lietuvos bernardinų provincijolo pareigas ir rūpinęsis mokslo ir mokymo lygiu provincijos mokyklose, su tam tikra išlyga taip pat priskirtinas devocinei literatūrai. Knyga iliustruota puikiu Pranciškaus Vaclovo Balcevičiaus raižiniu, kuriame pavaizduotas šv. Antanas Paduvietis. Drėmos kataloge aprašytas 106 numeriu (su 2 vandenženkliais) [L-18/463].

Antrajai, **pasaulietinės** literatūros, grupei priklausantys 105 pavadinimų leidiniai, išskirtini į du pogrupius: 1) mokslinė, mokomoji ir pažintinė literatūra, 2) grožinė literatūra.

Mokslinė, mokomoji ir pažintinė literatūra. Jai priskirtina visuomenės (istorijos, teisės), filologijos, medicinos, gamtos mokslų (geografijos, botanikos), tikslųjų mokslų (fizikos, matematikos) literatūra (89 pavadinimai).

Seniausi šio pogrupio leidiniams priskirtini spaudiniai – penkių inkunabulų, 1494–1495 m. išspausdintų Venecijoje, leidybinis konvoliutas. Jų autorius šventasis Albertas Didysis (apie 1193–1280) – Bažnyčios Mokytojas, teologas, filosofas, gamtos mokslų globėjas. Ankstesni šio konvoliuto savininkai – Lietuvos (stačiatikių) dvasinė seminarija Vilniuje ir Vilniaus ba-

22 Vilniaus akademijos spaustuvės leidinių katalogo sudarytojos nurodo tik Vilniaus universiteto bibliotekos egzempliorių (Čepienė et Petrauskienė 1979, 72, įr. 418), taip pat plg. Narbutas et Narbutienė 1998, 117–118, įr. 431.

zilijonų vienuolyno biblioteka [I-26a, b, c, d, e] (Feigelmanas 1975, 71, įr. 3, 4; 73–74, įr. 7, 8; 75, įr. 11).

Gudų Ivano Luckevičiaus muziejaus bibliotekoje būta vertingų istoriografinių veikalų. Vrublevskių bibliotekos fondai pasipildė pirmosios išspausdintos senosios Lietuvos istorijos – 1582 m. Karaliaučiuje išleistos „Lenkijos, Lietuvos, Žemaičių ir visos Rusios kronikos“ (*Która przedtym nigdy światła nie widziata Kronika polska, litewska, zmodzka*) – egzemplioriumi. Jos autorius – lenkiškai ir lotyniškai kūręs poetas ir istoriografas Motiejus Strijkovskis (apie 1547 – apie 1590). Nors šis egzempliorius defektinis (antraštė ir pradžia perrašyti ranka, taip pat ranka pieštas ir autoriaus portretas, daug marginalinių įrašų), vis dėlto savo fizine būkle jis pranoksta anksčiau įgytus ir dabar turimus kitus du taip pat defektinius egzempliorius. Įrištas į žaliai dažytu pergamentu traukto medžio kietviršius su odos ir žalvario sagtelėmis [L-16/2-5].

Ypatingo dėmesio nusipelno 1546 m. Maince vokiečių kalba išleista romėnų istoriko Tito Livijaus (59 pr. Kr.–17) „Romos istorija“ – pavyzdinis Europos istoriografijos veikalas, aprėpiantis romėnų istoriją nuo Romos įkūrimo iki 9 m. po Kristaus. Puikaus įrišo leidinys gausiai iliustruotas XVI a. miestų, kasdieninio rūmų ir kaimo gyvenimo, batalinių scenų vaizdais. Egzempliorius turi Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos ekslibrisą [XVI/2-61].

Muziejaus bibliotekoje būta ir vokiečių istoriko, orientalistu Johannesu Leunclavijaus (Johannes Leunclavius, 1533–1593) parengta ir 1588 m. Frankfurte prie Maino lotyniškai išleista „Osmanų sultonų metraščių“ rinktinė, iki šiol išlaikiusi puikų odos įrišą. Knygoje taip pat paskelbta Europos autorių darbų apie žymesnius XVI a. turkų ir Europos valstybių mūšius [V-319]. Randame ir vadinamųjų elzevirų, supažindinančių su įvairių kraštų istorija, politine ir geografine padėtimi, konvoliutą [V-17/11169] (beje, jis Drėmos kataloge, kaip ir egzemplioriuje, pažymėtas trimis numeriais: 86, 87, 88). Elzevirų rinkinį papildė prancūzų diplomato, valstybės veikėjo ir rašytojo Eustache'o de Refuge'o (1564–1617) į lotynų kalbą išverstas *Aulicus inculpatus* („Nepriekaištingas dvariškis“) – didžiulio populiarumo sulaukęs veikalas [V-17/11166].

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Lituanikos fondą papildė ir 1790 m. Lucke išleisto lenkų heraldiko, Krokuvos vaivados Piotro Małachowskio (ca 1730–1799) dviejų tomų heraldikos veikalo *Zbior nazwisk szlachty* („Bajorų pavardžių rinkinys“), skirto Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminėms, egzempliorius [L-18/382]. Į šį fondą pateko ir Jėzaus Draugijos pedagogo, bibliotekininko ir pamokslininko Józefo Pażowskio (1721–1785) „Naugardukas“ (*Novogrodecum*) – 1759 m. Lvive išleistas istoriografinis veikalas apie Naugarduko istoriją nuo pat jo įkūrimo Kyjivo Rusios laikais [L-18/1065].

Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių fondą reikšmingai papildė Gudų muziejuje buvę filologijos (kalbotyros ir literatūrologijos) veikalai. Vienas tokių – Vievyje, Vilniaus Šv. Dvasios brolijos spaustuvėje, 1619 m. išleista stačiatikių vienuolio, būsimo Polocko stačiatikių arkivyskupo, vėliau tapusio unitu, Meletijaus Smotrickio (apie 1578–1633) parengta slavų gramatika *Грамматика славенския правилное Синтагма* („Slavų gramatikos taisyklinga sintagma“), labai paveikusi pirmųjų rusų kalbos gramatikų leidybą. Ši knyga restauruota, suskaitmeninta ir prieinama internete [L-17/146]. Muziejus turėjo ir penktą kartą 1713 m. Vilniaus akademijos spaustuvėje išleisto Konstantino Sirvydo trijų kalbų: lenkų–lotynų–lietuvių, žodyno *Dictionarium trium lingvarum* egzempliorių [LK-18/1].

1627 m. Venecijoje išspausdintas Abiejų Tautų Respublikos istoriko, rašytojo ir pamokslininko Simono Starovolskio (Szymon Starowolski, 1588–1656) *Scriptorum Polonicorum εκατοντάς* („Šimtinė lenkų rašytojų“) – vienas iš ankstyviausių lenkų ir lietuvių biografistikos veikalų. Knygoje pateiktos rašytojų biografijos ir kūrinių sąrašai. Egzempliorius su įrašu, liudijančiu, kad ši knyga anksčiau priklausė Paryžiaus mažesniųjų brolių vienuolynui [XVII/143].

Gudų muziejaus bibliotekoje buvo ir 1684 m. Gysene išleista *Grammatica linguae Hebraeae* („Hebrajų kalbos gramatika“) – parankinė priemonė studentams išmokti vieną iš Senojo Testamento kalbų. Jos autorius – Gyseno universiteto profesorius orientalistas Davidas Clodius (1644–1687) [V-17/15422].

1794 m. Slavų, graikų, lotynų akademijos Maskvoje išleista mokomoji priemonė – graikų ir rusų kalbomis pateiktos kasdienio bendravimo frazės, skirtos abipusiam rusų ir graikų jaunuomenės bendravimui, taip pat buvo radusi savo vietą Muziejaus bibliotekoje ir Drėmos kataloge (Nr. 283) [R-18/30].

Vilniaus gudų muziejaus lankytojų akiratį galėjo plėsti ir jos bibliotekoje buvę medicinos raidą liudijantys veikalai. Vienas iš jų – puikaus įrišo mažo formato knygelė, 1627 m. išleista Leidene. Tai garsiausio antikinės Graikijos gydytojo Hipokrato (460–377 pr. Kr.) „Aforizmai“ – išlikusių jo darbų rinktinė, perteikta graikų ir lotynų kalbomis. XVII a. ji buvo labai populiari – leista kas keleri metai [V-17/11174].

Gamtos mokslams atstovauja katalikų kunigo, botaniko ir gydytojo Martyno iš Užendovo (Marcin z Urzędowa, 1500–1573) parengtas ir Krokuvoje 1595 m. išleistas dviejų dalių Lenkijos augalų herbariumas [XVI/2-42], o matematikai – Varšuvoje 1778–1781 m. išspausdintas pijoro Andrzejiaus Sebastiano Ustrzyckio (1739–1783) dviejų dalių algebros vadovėlis [XVIII/1109].

Tarp pažintinės literatūros veikalų paminėtini šie: Liono universiteto rektoriaus Paul'o Tavernier prieinamai parašyta gamtos, tikslųjų, humanitarinių ir socialinių mokslų populiarinimo knyga „Trumpi pokalbiai apie įvairius su mokslais ir smalsumu susijusius dalykus“, į rusų kalbą išversta Sergejaus Volčkovo (1707 – po 1774) [R-18/39]; rusų viceadmirolo, geografo ir keliautojo Sergejaus Plesčejevo (1752–1802) 1790 m. Sankt Peterburge išleista „Rusijos imperijos apžvalga“ – pirmasis imperija tapusios didvalstybės geografinis aprašas [R-18/53]; na, ir V. Drėmos kataloge paskutiniais skaičiais (Nr. 408–411) pažymėtas prancūzų biografo, kalvinistų ministro ir pamokslininko Jacques'o George'o Chauffepié (1702–1786) parengtas ir Amsterdame 1750–1756 m. išleistas 4 tomų *Nouveau dictionnaire historique et critique* („Naujasis istorinis ir kritinis žodynas“) [V-18/2-35]: su puikiu rudos odos įrišu, superekslibrisu ir provenienciniu įrašu: *De la Bibliotheque de Pierre de Tschelischtsens* (?).

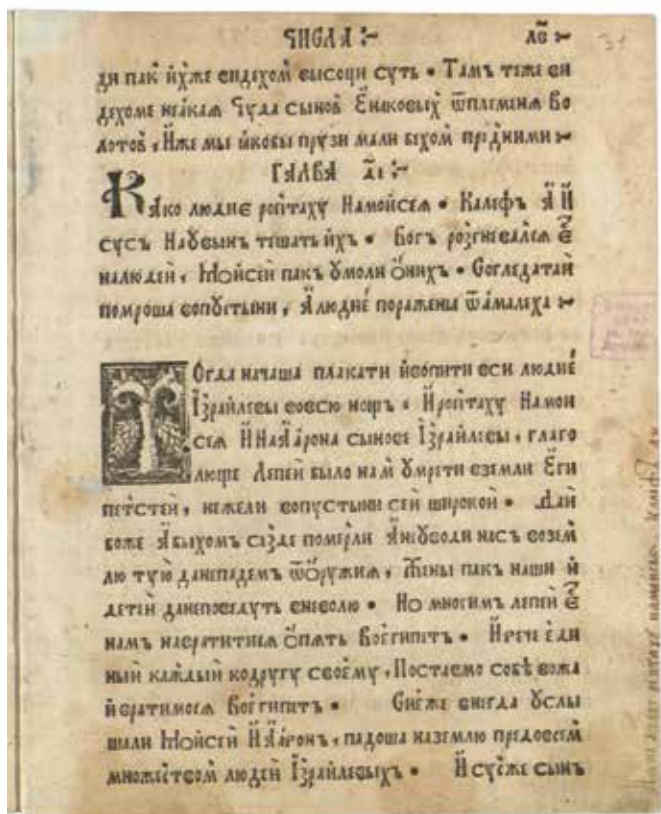
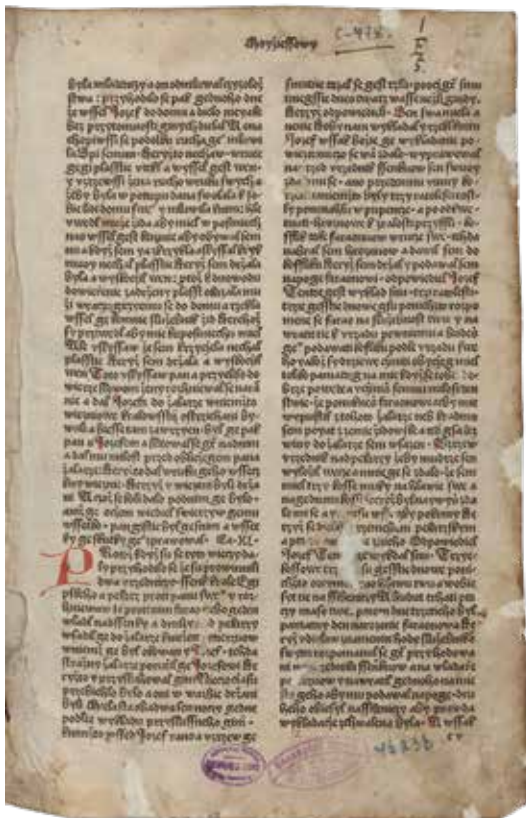
Muziejaus bibliotekos lankytojai turėjo galimybę susipažinti ir su kalendoriais: 1740 m. Lvive išleistu „Lenkų ir rusų kalendoriumi 1741 metams“ kurio autorius – Zamostės akademijos profesorius Stanisławas Józefas Duńczewskis (1701–1767) [L-18/2-483/1741], arba – kartu su 1785 m. Magiljave išleista rubricėle *Directorium divini officii et missarum pro ecclesiis Romano catholicis archi-dioecesis Mohileviensis* („Bažnyčios apeigų ir Mišių vadovas Mogiljavo arkivyskupijos Romos katalikų bažnyčioms“) įrištu, ten pat išspausdintu „Baltarusių kalendoriumi“, skirtu 1785 metams [L-18/4/1785]. O besidomintys laisvalaikio literatūra turėjo galimybę susipažinti su iš prancūzų kalbos išversta ir Varšuvoje 1786 m. išleista knyga „Puikūs virėjas“ (*Kucharz doskonały*), pamokančia, kaip gaminti maistą namų ūkyje [L-18/1612].

Grožinė literatūra. Šiam pogrupiui priskirtinų leidinių kol kas nustatyta 16 (1 – XVII amžiaus, visi kiti – XVIII a.). Neabejotina, kad jų esama kur kas daugiau – tai matyti ir iš Drėmos katalogo aprašų, bet jiems nustatyti reiktų daugiau pastangų ir laiko. Vyraujanti – verstinė literatūra. Ankstyviausias iš tokių leidinių – Kuteine, Viešpaties Apreiškimo vienuolyno spaustuveje, išleistas iš graikų į rusėnų kalbą išverstas visoje Europoje labai populiarus romanas apie atsiskyrelį Barlamą ir legendinį karalaitį Josafatą. Egzempliorius anksčiau priklausė Malijivcių (Chmelnyckio sr. Ukrainoje) bazilijonų vienuolynui [R-17/22]. Dalis Maskvoje išspausdintos grožinės literatūros, pavyzdžiui, iš vokiečių kalbos išversta apysaka „Juokinga ispanų istorija, vadinama Dviguba apgaule“ (*Забавная гишпанская повесть, называемая Двойной обмань*,

1764) [R-18/36], ar penkių dalių komedija „Nedėkingasis“ (*Неблагодарной*, 1788) [R-18/17], liudija Apšvietos epochos rusų visuomenės potraukį pasaulietinei grožinei literatūrai.

Muziejaus bibliotekoje būta senosios originalios lenkų poezijos leidinių: pavyzdžiui, 1745 m. Krokuvoje paskelbtos Wojciecho Stanisława Chrościńskiego (apie 1665 – po 1722) eilės [XVIII/2024/1, 2/], 1773 m. Lovičiuje išspausdinta eilių knyga „Gyvenimo kaime laimė“ (*Szczęśliwość życia wiejskiego*), kurios autorius – Mikołajus Jaškiewiczzius (1717–1779) [XVIII/2051], taip pat – dramos kūrinį: 1792 m. Varšuvoje išspausdinta Wojciecho Bogusławskio (1757–1829) komedija, įrišta su 1789 m. paskelbtu Stanisława Kublickio libretu [XVIII/1704/1, 2]. Buvo ir romėnų poeto Ovidijaus (Publius Ovidius Naso, 43 pr. Kr.–18) originaliosios poezijos – „Liūdesio elegijų“ laidos 2 egzemplioriai, kurie abu – defektiniai, tad nustatyti skelbimo vietos ir datos nepavyko, tik spėjama, kad jie išleisti XVIII a. [XVIII/4073].

Apibendrinimas. XX amžius Vilniaus atminties institucijų istorijoje žymi esmines permainas. Žlungant imperijoms ir kuriantis tautinėms valstybėms, pirmaisiais šio amžiaus dešimtmečiais Vilniuje kūrėsi svarbiausių miesto tautinių bendrijų: lenkų, žydų, lietuvių, gudų ir kitų, atminties institucijos. 1921 m. įkurtas ir iki 1945 m. veikęs Ivano Luckevičiaus gudų muziejus buvo viena iš jų. Jo biblioteka buvo sukaupusi įvairiakalbį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės knygų paveldą. Manoma, kad Muziejaus bibliotekoje būta apie 600 XV–XVIII a. spausdintinių knygų, o Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai jų perduota per 400. Tai liudija Rankraščių skyriaus Vilniaus baltarusių fonde (F21) saugomas Muziejuje dirbusio menotyrininko Vlodo Drėmos 1943 m. sudarytas senųjų spausdintų knygų katalogas, kuriame įrašyta 411 sunumeruotų senųjų knygų egzempliorių. Remiantis šiuo rankraštiniu katalogu ir kitais šaltiniais, šiandien Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje pavyko nustatyti 224 senųjų knygų egzempliorius (208 pavadinimai). Identifikuotos knygos pasižymi kalbų, temų, spaustuvių įvairove. Tai leidžia daryti prielaidą, kad I. Luckevičiaus rinkinys buvo ne siauros specializacijos, bet universali, daugelį skirtingų poreikių tenkinanti biblioteka. Muziejaus knygų įrišai ir proveniencijos teikia įvairiarūšės informacijos apie savininkus, skaitytojus ir apie senosios knygų kultūros savitumą. Nustatyti duomenys suteikia galimybę tęsti ir inicijuoti naujus Muziejaus paveldo tyrimus įvairiomis kryptimis. Knygose apstu medžiagos istorijos, kraštotyros, filologijos, knygotyros, kultūrologijos specialistams. Šiuo metu galima teigti, kad LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomo Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus XV–XVIII a. nustatyto viseto kiekis nėra baigtinis. Jis laukia tolesnių tyrimų. Tad, siekiant juos skatinti ir suteikti prienamumą visiems besidomintiems Vilniaus istorija, straipsnio priede publikuojamas Muziejaus knygų bibliografinis sąrašas.

Kairėje: Čekų Biblija *Biblia Bohemica* (Praha, 1488). LMAVB RSS I-33
 Dešinėje: Rusėnų Biblija *Библия Руска* (Praha, 1519). LMAVB RSS R-16/1

Dviejų XVI a. knygų konvoliuto įrišas ir pirmojo aligato antraštinis lapas. LMAVB RSS V1-3 19

Kairėje: Antraštinis Jono Auksaburnio pamokslų apie šventuosius apaštalus knygos lapas (Київ, 1624). LMAVB RSS R-17/2-10

Dešinėje: Graikų ir lotynų kalbomis išleistos Hipokrato „Aforizmų“ knygelės (Leidenas, 1627) įrišas. LMAVB RSS V-17/11174

Antraštinis popiežiaus Benedikto IV kalbos vertimo lapas (Vilnius, 1764). LMAVB RSS L-18/684

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

- Drėma, Vladas. 1943. Kataloh staradrukaŭ Bibliateki bielaruskaha muzeju im. Ivana Łuckieviča u Vilni. Vilnius, 1943-08-06-10-11. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F21-2309/1, 2.
- Кніга дзеля запісу гасьцей Беларускага музею ім. Іванна Луцкевча. 1939. Vilnius, 1932-01-01-1939-07-21. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, F21-2049.
- Lietuvos mokslų akademijos Lietuvos istorijos institutas. Lietuvos centrinis valstybės archyvas, F. R-1016.
- Lietuvos TSR Mokslų akademija. Lietuvos centrinis valstybės archyvas, F. R-1001.

LITERATŪRA

- Bibliotekei na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej: Informator.* 1998. Redaktor naukowy: Barbara Bieńkowska. Opracowali: Urszula Paszkiewicz et al. Poznań: Bogucki.
- Cicėnienė, Rima. 2010. „Vladas Drėma – LDK rankraščių ir spausdintų knygų meno tyrinėtojas“. *Kultūros barai*, nr. 12, 79–83.
- Čepienė, Konstancija et Irena Petrauskienė. 1979. *Vilniaus akademijos spaustuvs leidiniai, 1576–1805: Bibliografija*. Vilnius: Lietuvos TSR mokslų akademijos Centrinė biblioteka.
- Feigelmanas, Nojus. 1975. *Lietuvos inkunabulai*. Vilnius: Vaga.
- Ilgievič, Henryka. 2017. „Baltarusių mokslo draugija Vilniuje ir jos įnašas į gimtosios kultūros tyrinėjimą bei puoselėjimą (1918–1939)“. *Sovijus* 5 (2): 40–60.
- Ivanovič, Marija et Karina Basiul. *XVIII a. Lietuvos knygos lenkų kalba: Kontrolinis sąrašas*. 2015. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
- Ivaškevičienė, Genovaitė. 2014. *Bibliotekos dokumentų fondo organizavimas*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
- Jaroszewicz-Pieresławcew, Zoja. 2003. *Druki cyrylickie z oficyn Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVI–XVIII wieku*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Kamuntavičius, Rūstis. 2021a. „Dėl Gudijos pavadinimo“. *Gimtoji kalba*, nr. 2, 18–20.
- Kamuntavičius, Rūstis. 2021b. *Gudijos istorija: Baltarusijos istorija: Mokslo monografija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas.
- Kažuro, Ina. 2019. *Vilniaus bazilijonų vienuolyno spaustuvs veikla 1628–1839 m.: Disertacija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:39269125/datastreams/MAIN/content>.
- Keršytė, Nastazija. 1999. „Muziejai Vilniuje 1939–1941 metais“. In *Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1939–1945, 176–190*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Keršytė, Nastazija. 2014. „Gudų mokslo draugijos muziejus Vilniuje“. In *Tarp Vilniaus ir Minsko: Lietuvos ir Baltarusijos pasienio istorinis-kultūrinis paveldas, 207–227*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
- Knygotyra: Enciklopedinis žodynas*. 1997. Vilnius: Alma littera.
- Lietuvos centrinis valstybės archyvas. 2012. „Pažyma apie Baltarusių mokslo draugijos ir Ivano Luckevičiaus muziejaus Vilniuje fondą nr. 281“. Žiūrėta 2021, lapkričio 6. http://www.archyvai.lt/lt/fondai/kultura_istaigos/lcva_f281_pazyma.html.
- Narbutas, Sigitas. 2015. „Bibliotekos kelias: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 1912–2012“. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka* 2011/2012:15–40.
- Narbutas, Sigitas et Daiva Narbutienė. 1998. *XVII a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas = Index librorum Latinorum Lituaniae saeculi septimi decimi*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Narbutienė, Daiva. 2021a. „Baltarusių Ivano Luckevičiaus muziejaus senųjų knygų paveldas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje“. In *Theatrum libri: Spauda, skaitymas ir sklaida ankstyvųjų Naujųjų laikų Europoje: Tarptautinė konferencija, 2021 m. gruodžio 1–3 d.: Programa ir pranešimų tezės*, 15–16. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. <https://www.lnb.lt/media/public/documents/Theatrum-libri-konferencija-programa-LT.pdf>.
- Narbutienė, Daiva. 2021b. „Old Books of the Belarusian Museum of Ivan Luckevich in The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences“. In *Theatrum libri: The Press, Reading and Dissemination in Early Modern Europe: International Conference, 1–3 December 2021: Program and Book of Abstracts*, 17–18. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. <https://www.lnb.lt/media/public/documents/Theatrum-libri-konferencija-programa-EN.pdf>.

- Narbutienė, Daiva, Violeta Radvilienė et Dalia Rauckytė-Bikauskienė. 2007. *XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: Katalogas*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos biblioteka: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Rauckytė-Bikauskienė, Dalia. 2011. „Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus veikla: Skirta 50-osioms įsteigimo metinėms“. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka* 2007/2008:83–89.
- Samavičius, Romualdas. 1994. „Senieji Vilniaus tautinių bendrijų paminklai“. *Kultūros paminklai: Mokslinių straipsnių rinkinys* 1:70–74.
- Vadovas po Vilnių*. 1938. Parengė J. V. Narbutas. Kaunas: s.n.
- Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900–1940*. 1998. Sudarytoja Alma Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1939–1945*. 1999. Sudarytoja Alma Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Vilniaus kultūrinis gyvenimas: Draugijų reikšmė, 1900–1945*. 2008. Sudarytoja Alma Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*. 2001. Sudarytoja Alma Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- VLKK*. 2021. „Kalbos komisija pasisakė dėl Baltarusijos (Gudijos) pavadinimo“. Parengė Aistė Pangonytė. Žiūrėta 2023, liepos 3. <https://vlkk.lt/naujienos/pakomisiu-naujienos/kalbos-komisija-pasisake-del-baltarusijos-gudijos-pavadinimo>.
- Wysłouch, Seweryn. 1930. „Białorusini na ziemi wileńskiej“. In *Wilno i ziemia wileńska: Zarys monograficzny*. T. 1, 250–261. Wilno: Wydawnictwo Wojewódzkiego Komitetu Regionalnego.
- Žičkienė, Aušra. 2006. „Baltarusių tautosaka iš Vilniaus Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus lietuvių tautosakos rankraštyne“. *Tautosakos darbai* 32:242–255. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367156711840/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
- Книга Беларусі, 1517–1917: Зводны каталог*. 1986. Складальнікі: Г.Я. Галенчанка, Т.В. Непарожная, Т.К. Радзевич. Мінск: Беларуская савецкая энцыклапедыя.
- Козловская, Елена. 1983. „Обзор старопечатных изданий кирилловского шрифта в Центральной библиотеке Академии наук Литовской ССР“. In *Из истории академических библиотек*, 200–216. Москва: Библиотечный совет по естественным наукам при Академии наук СССР.
- Лабынцев, Юрий. 1993. *Архіў беларускага адраджэння: (Дакументальныя помнікі беларускай царкоўнай і грамадзянскай гісторыі ў зборах Музея імя Івана Луцкевіча ў Вільні)*. Мінск: s.n.
- Лабынцев, Юрий. 2012. „Евдоким Романов – создатель предтечи белорусского музея в Вильнюсе“. In *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: tautų polilogas, 1900–1945*, 59–74. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Лабынцев, Юрий et Лариса Щавинская. 2012. „Старопечатные сімеліа Беларускага музея ім. Івана Луцкевіча“. In *Літаратуразнаўства і фалькларыстыка: Матэрыялы V Міжнароднага кангрэса беларусістаў „Новае слова ў беларусістыцы“*, Мінск, 20–21 мая 2010 года, 111–118. Мінск: „Четыре четверти“.
- Луцкевіч, Антон. 1933. *Беларускі музей імя Івана Луцкевіча*. Atspaudas iš: Гадавік Беларускага Навуковага Таварыства, кн. 1. Вільня: s.n.
- Луцкевіч, Лявон. 1991. „Скарбніца Беларускага музея імя Івана Луцкевіча у Вільні: 1924–1945 гг.“. *Літаратура і мастацтва*, Мінск, 1991, 15 сакавіка, 14–15.
- Памяці Івана Луцкевіча: У першыя ўгодкі смерці яго (20.VIII.1919–20.VIII.1920)*. 1920. Вільня: s.n.
- Шутовіч, Янка. 1995. „З успамінаў Янкі Шутовіча“. *Спадчына*, Мінск, № 1, 32–46.

Priedas. Senųjų knygų, saugomų LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje su Ivano Luckevičiaus gudų muziejaus Vilniuje proveniencija, sąrašas

Pateikiami sutrumpinti aprašai chronologine tvarka pagal metus ir abėcėlę. Konvoliutų aliagai nurodyti ir numeruojami jų įrišimo seka su pastaba „Kartu įrišta“. Prieš saugojimo Retų spaudinių skyriuje šifrą nurodomas, jei nustatytas, atitinkamas Drėmos katalogo numeris (NR.)

XV a.

1. Biblia Bohemica. Praha: [Jan Kamp], 1488 o8. I-33
2. Biblia Latina. Basel: impensis Nicolai Keslers civis Basilien[sis], [1491 01 09]. I-30
3. Triodium floridum: ecclesioslavice. Триодъ цветная. Kraków: Schwaypolt Viol, 1493. NR. 1. I-36
4. Albertus Magnus, sanctus (ca 1193–1280). Logica: liber I–VIII. Venetiis: per Johanne[m] et Gregoriu[m] de Gregoriis, fratres, 1494, o6 15–09 27. I-26a
5. Albertus Magnus, sanctus (ca 1193–1280). De anima; De intellectu et intelligibili. Venetiis: per Joha[n]e[m] et Gregoriu[m] de Gregoriis fratres, 1494 die vij. Nove[m]bris [11 07]. I-26b
6. Albertus Magnus, sanctus (ca 1193–1280). De generatione et corruptione. Venetiis: impressum per Joa[n]nem et Gregoriu[m] de Gregoriis fratres, [1495 06 10]. I-26c
7. Albertus Magnus, sanctus (ca 1193–1280). De coelo et de mundo. Venetiis: per Joannem et Gregoriu[m] d[e] Gregoriis fratres, [1495 07 06]. I-26d
8. Albertus Magnus, sanctus (ca 1193–1280). De meteoris. Venetiis: per Johanem et Gregorium de Gregoriis fratres, [1494 02 25–1495]. I-26e

XVI a.

9. Minorica elucidativa rationabilis separationis Fratru[m] Minorum de Observantia ab aliis fratribus eiusdem ordinis una cum regula. Venetiis: per Simonem de Luere: pro ... Jordano de Dinslaken, 1505. NR. 21. V1-470
10. Trutfetter, Jodocus (1460–1519). Summa in tota[m] physicen ... Impressum Erfordie: per Mattheum Maler, 1514. NR. 15. V1-526
11. Биваия Руска: Книги четвертые Моисеевы, зовемые Числа / зуполне выложены на русский язык доктором Франъциском Скориною с Полоцька, Богу Отцу и Сыну и светому Духу ко чти и людем посполитым к доброму научению. Прага: [Franciscus Skorina], [1519]. NR. 2. R-16/1
12. Snopek, Grzegorz (ca 1480–1541). Processus iuris brevior ... cu[m] practica exe[m]plari in Regno Poloniae circa strepitu[m] fori spu[m]ialis observari solita denuo iterum revisus et auctus. Cracoviae: per Flororianu[m] Unglerium, 1531. NR. 42. XVI/15
13. Livius, Titus (59 a. Chr.–17). Titi Livii dess aller redsprechsten und hochberümpsten geschicht schreibers Römische Historien jetzundt mit gantzem fleiss besichtigt gebessert unnd gemehret ... Meyntz: getruckt durch Iuonem Schöffner, 1546. NR. 14. XVI/2-61
14. Perrin, Gilles. Institutiones Iustiniani sacratissimi principis ... Lugduni: ex officina Iacobi Giuntae bibliopolae, 1548. NR. 20. V1-481
15. Przyłuski, Jakub (ca 1512–1554). Leges seu statuta ac privilegia regni Poloniae omnia ... Cracoviae: [Jakub Przyłuski], 1553. NR. 7. XVI/2-1
16. Hozjusz, Stanisław (1504–1579). Confessio catholicae fidei Christiana ... Impressum Viennae in Austria: in officina Michaëlis Zymmermannij, 1560. NR. 13. V2-114
17. Institutio iuris civilis libri IIII / olim a Theophilo Antecessore in Graecum e Latino uberius diffusiusque translata; et nunc nupere e Graeco in Latinum per d. Jac. Curtium, Brugensem iurisconsultum conversi ... Lugduni: ex officina Ludouici Cloquenim, et Stephani Michaëlis, 1572. NR. 24. V1-466
18. Fonseca, Pedro da (1528–1599). Commentariorum Petri Fonsecae d. theologi Societatis Iesu in libros Metaphysicorum Aristotelis Stagiritae. Tomus primus. Romae: apud Franciscum Zanettum, et Bartholomaeum Tosium socios, 1577. NR. 19. V1-536/1
19. Strijkovskis, Motiejus (ca 1547 – ca 1590). Ktora przedtym nigdy światła nie widziała Kronika polska, litewska, žmudzka ... Drukowano w Krolewcu: u Jerzego Osterbergera, 1582. NR. 12. L-16/2-5
20. Grodzicki, Stanisław (1541–1613). O poprawie kalendarza ... W Wilnie: [Jan Karcan], 1587. NR. 5. L-16/16 21–22. Leunclavius, Johannes (1533–1593). Annales sultanorum Othmanidarum a Turcis sua lingua scripti ... Francofurdi: apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium et Ioannem Aubrium, [1588]. Kartū įrišta: Epistola Iacobi Palaeologi de rebus Constantinopoli et Chii cum eo actis, lectu digna. [S. l.]: [s. n.], 1591. NR. 16. V1-319

23. Василий [Суразький]. [О единой истинной православной вере и о святой соборной апостольской Церкви, откуда начало приняла и како повсюду распрострется]. [Острог]: тип. Острожская, 1588. R-16/4
24. Grodzicki, Stanisław (1541–1613). O iedney osobie w używaniu Sacramentu Ciała Pańskiego ... W Wilnie: [Jan Karcan], 1589. NR. 4. L-16/15
25. Constitucie Seymu walnego Warszawskiego roku Bożego M D XC. W Krakowie: w drukarni Mikolaia Szarf-fenbergera, [1590]. NR. 8, 9, 10. L-16/2-33
26. Статут Великого Князства Литовского от наяснейшого господара короля его милости Жикимоньта третего на коронации в Кракове выданный року 1588. Друковано в великом месте Виленском: в друкарни дому Мамоничов, [1594?]. NR. 6. L-16/2-2
27. Marcin z Urzędowa (1500–1573). Herbarz polski ... W Krakowie: w drukarni Lazarzowey, 1595. NR. 11. XVI/2-42
28. Зізаний, Стафан (ca 1570 – ca 1621). Казанье святого Кирилла патриарха иерусалимского о анти-христе и знаках его, з розширением науки против ересей розьных ... Вильно: тип. Братская, 1596. NR. 3. L-16/5
29. Apuleius Madaurensis (ca 124–ca 180). L. Apuleii Madaurensis philosophi Platonici Opera ... Т. 2. Basileae: per Sebastianum Henricpetri, 1597. NR. 22. V1-571

XVII a.

30. Евангелие [напрестольное]. [Москва]: [s. n.], 1606. NR. 54. R-17/2-7
31. Radvila, Mikalojus Kristupas, Našlaitėlis (1549–1616). Ierosolymitana peregrinatio ... Antverpiae: ex officina Plantiniana apud viduam et filios Ioannis Moreti, 1614. NR. 107. L-17/2-59
32. Евангелие учителное, албо Казаня, на каждую неделю и свята урочисты през святого отца нашего Калиста, архиепископа Константинопольского, и вселенского патриарху пред двема сты лет погрещку написаныи, а теперь ново з кгрецкого и словенского языка на русский переложеныи. В Евю: коштом ... князя Богдана Окгинского, подкоморого Троцкого ... и малжонки его ... Райны Воловичовны ...: працею и старанем иноков общего жития Монастыря Братского Виленского Сошества Святого Духа, 1616. NR. 45. L-17/2-5
33. Смотрицкий, Мелетий (ca 1578–1633). Грамматики славенския правильное синтагма ... В Евю: в Коиновии Братства Церковного Виленского, 1619. L-17/146
34. Псалтыр блаженнаго пророка и царя Давыда со песньми Мойсеовыми и величанием на праздники господския и святых божих ... В Вилни: [тип. Братства Св. Духа], 1623. NR. 302? L-17/380
35. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (ca 347–407). ... Беседы на деяния святых апостол. [Київ]: тип. Киевския Печарския Лавры, 1624. NR. 50. R-17/2-10
36. Копыстенский Захарий (?–1627). Омилия, албо казанье на роковую память о Бозе велебного блаженной памяти отца Елиссеа в иеросхимонасах Евфимия Плетенецкого архимандрита Печерского Киевского ... [Київ]: в Лавре Печеркой Киевской, 1625. NR. 49. R-17/31
37. Cartagena, Juan de (1563–1617). ... Homiliae in universa Christianae religionis arcana ... Editio postrema, ultra priores omnes novo studio et labore aucta, recognita, commodius disposita ac emendata. Coloniae Agrippinae: sumptibus Bernardi Gualteri, 1626. XVII/842
38. Ἱπποκράτης (460 a. Chr. n. – 377 a. Chr. n.). Hippocratis Coi Aphorismi: Graece et Latine una cum prognosticis prorrheticis ... Lugduni Batavorum: ex officina Iohannis Maire, 1627. NR. 90. V-17/11174
39. Starowolski, Szymon (1588–1656). Simonis Starovolscii scriptorum Polonicorum έκατοντάς ... Venetiis: apud haeredes Damiani Zenarii, 1627. NR. 99. XVII/143
40. Isakowicz, Józefat (1606–?). Iosaphatidos, sive De nece B. Iosaphat Kuncewicz, archiepiscopi Polocensis ritus Graeci, pro unione et sancta sede apostolica Romana Vitebsci a schismaticis caesi libri tres ... [Vilnius]: [Acad. Soc. Iesu], 1628. NR. 47. L-17/370
- 41–43. De imperio Magni Mogolis, sive India vera commentarius ... Lugduni Batavorum: ex officina Elzeviriana, 1631. Kartu įrišta: Turcici imperii status ... 1630; Russia seu Moscovia ... 1630. NR. 86, 87, 88. V-17/11169
44. Biblia Święta ... We Gdansku: w drukarniey Andrzeja Hunefelda, 1632. NR. 314. L-17/303
45. Synodus provincialis sub ... Ioanne Węzyk Dei et Apostolicae Sedis gratia archiepiscopo Gnesnensi ... Var-saviae anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto die decimatertia mensis Novembris celebrata. Cracoviae: in officina Andreae Petricovii, 1636. NR. 41. XVII/700
46. Гистория албо правдивое выписание святого Иоанна Дамаскина о житии святых преподобных отец Варлаама Иосафа и о наверненю индиан. [Кутейн]: Божоявленская типография, 1637. R-17/22
47. Psaltir. W Jewiu [Vievis]: w tip. Stawropigialnawo bratstwa pri chramie Soszestwija sw. Ducha, 1638. NR. 313. L-17/4

48. Casanate, Marco Antonio Alegre de (1590–1658). *Paradisus Carmelitici decoris ...* Lugduni: sumptibus Iacobi et Petri Prost, 1639. NR. 96. V-17/2-126
49. Часовник. [Москва]: [Печатный двор], 1640. NR. 307. R-17/32
50. Sestrencevičius, Petras (?–1655). *Laudatio funebris ... Christophori Radziwił Sacri Romani imperii principis, Birzarum et Dubincorum ducis, palatini Vilmensis ...* [Lubcza]: excudebat Ioannes Kmita, [1641]. NR. 331. L-17/2-49
- 51–54. Augustinus, sanctus (354–430). *S. Augustyna Hyyponenskiego biskupa rozmyślenia nabożne, mowy tajemne do P. Boga ...* W Krakowie: w drukarni Andrzeia Piotrkowczyka, I. K. M. typog., 1644. *Kartu jřišta: Thomas à Kempis (1380–1471). O naśladowaniu Christusa pana ksiąg czworo ...* W Krakowie: w drukarni Andrzeia Piotrkowczyk, 1642; *Nowenna albo Sposob nabożenstwa dziewięcniowego ...* W Lublinie: [s. n.], [16--?]; *Bouhours, Dominique (1380–1471). Uwagi chrześcianskie na każdy dzień miesiąca / z francuskiego języka na polski przetlumaczone y po szosty raz do druku podane.* W Poznaniu: w drukarni X. Woyciecha Laktanskiego, 1681. NR. 36, 37, 38, 39. XVII/62/1–4
55. *Acta conventus Thoruniensis, celebrati anno 1645 mens[is] Septembr[is], Octobr[is], Novembr[is] pro inunda ratione componendoru[m] dissidiorum in religione per regnum Poloniae ...* Varsaviae: in officina Petri Elert, 1646. NR. 44. XVII/114
56. Евангелие. [Москва]: Печатный двор, 1648. NR. 53. R-17/7
57. *Pastorius ab Hirtenberg, Joachim (1611–1681). Aulicus inculpatus ...* Amsterodami: apud Lud. Elzevirium, 1649. NR. 78. V-17/11166
58. Триодион: сиест трипеснец. Москва: [Печатный двор], 1650. NR. 51. R-17/2-21
- 59–60. *Kojalavičius-Vijūkas, Albertas (1609–1677). Historiae Lituanae pars prior [–altera] ...* Dantisci; Antwerpiae: sumptibus Georgii Försteri: apud Jacobum Meursium, 1650–1669. NR. 58, 82. L-17/99
61. Служебник. [Москва]: [Печатный двор], 1652. NR. 295. R-17/13
62. *Zbior praw kościelnych na dowód wolności duchownym od cieżarów woiennych, podatkov y chleba zimowego: przez monarchy, xiążęta y krole polskie nadanych, a statutami y constitucyami koronnemi approbowanych na seym wedlug constitutii annorum 1662 et 1667.* [S. l.]: [s. n.], 1669. NR. 106. XVII/2-129
63. *Rysaut, Paul (1628–1700). Monarchia turecka ...* W Słucku: [druk. Radziwiłłowska], 1678. NR. 46? L-17/2-24
64. *Pedro de Alcántara, sanctus (1499–1562). Sposob krotkiego nabożenstwa do s. Piotra z Alkantary zakonu braci mnieyszey s. Franciszka ...* W Lubl. [Lublin]: w druk koll. S. J., [1680–1701]. NR. 31. XVII/756
65. *Гаятовський, Іоаннікій (1620–1688). Alphabetum rozmaitym heretykom niewiernym dla ich nauczenia y nawrocenia do wiary katolickiey ...* [W Czernihowie]: [w typographiey Łazarza Baranowicza], [1681]. NR. 48. XVII/325
66. *Clodius, David (1644–1687). ... Grammatica linguae Hebr[ae]ae. Excusa Giessae Hassorum: sumptibus et typis Henningi Mülleri, 1684. NR. 64. V-17/15422*
67. *Missae pro defunctis tantum deservientes ex missali Romano recognito desumptae ...* Vilnae: typis Academicis Societatis Iesu, 1685. NR. 28. L-17/2-109
68. *Łęczyski, Mikołaj (1574–1653). ... Media XII ad virtutes initio vitae spiritualis ...* Vilnae: typis Academiae Soc. Iesu, 1688. NR. 26. L-17/9
69. *Fascia seu arctissimum humanae voluntatis cum Divina vinculum omnibus Christi fidelibus ...* Vilnae: [typis Academicis S. I.], 1691. NR. 105. L-17/264
70. *Лейтоургикон: си есть служебник, содержаш в себе по чину святых восточных церкви, литургии, иже во святых отец наших: Иоанна Златоустаго, Василиа Великаго, Григориа Двоеслова папы Римскаго, со всеми службами неделными и праздничными.* Вильно: тип. монастыря Св. Троицы, 1692. NR. 297. L-17/2-100
71. *Zawadzki, Waclaw Rogala (1659–1715). Annus scholasticus per lucubrationes oratorias decurrens atq. aeternitati nominis ...* Martini Joannis de Uzumiedzie Domont Bogdanowicz, canonici Premisliensis protonotarii apostolici dedicatus ... Varsaviae: in collegio Scholarum Piarum, 1696. NR. 43. XVII/580
72. *Пролог, первая половина (сентябрь–февраль).* [Москва]: [Печатный двор], 1696. NR. 52. R-17/2-17
73. *Informacya na jubileusz powszechny dwuniedzielny od oycy świętego Clemensa XI: powszechnemu Kościółowi pozwolony.* W Wilnie: w drukarni Akademick[iey] Soc. Iesu, [16--?]. NR. 33. L-17/248
74. *[Nabożeństwo].* [S. l.]: [s. n.], [16--?]. *Aprażyta pagal nugarélés antr.* NR. 31? XVII/705
75. *Skarbiik duchowny przez zbawienną naukę pana Jezusa Chrystusa znalezione.* [S. l.]: [s. n.], [16--?]. NR. 32. XVII/757
76. *Рождество Господа Бога и Спаса Нашего Иисуса Христа.* [Vilnius]: [s. n.], [16--?]. NR. 305. L-17/375

XVIII a.

77. Kulczyński, Marcjan. Obrona monastyra Wileńskiego Cerkwi Przenajświętszey Troycy y zupełna informacya przez wielebnych OO. Bazylianow wileńskich unitow przy tey że cerkwi zostaiących na przyszłą da Bog generalną tegoż zakonu przypadającą kongregacyą sporządzona y do druku w roku 1702 podana ... [Vilnius]: [s. n.], 1702. Nr. 125. L-18/2-244
78. Kulesza, Jan Alojzy (1660–1706). Wiara prawosławna Pismem Świętym ... W Wilnie: w drukarni Akademickiej S. I., 1704. NR. 108. L-18/705
79. Поликарпов-Орлов, Федор Поликарпович (ca 1670–1731). Лексикон треязычный, сиречь речений славенских, еллиногреческих и латинских сокровище ... В ... Москве: в его царстей типографии, 1704. NR. 274. R-18/38
80. Nabozenstwo do świętego Onufryusza krolewica Perskiego, pustelnika: z zywotow świętych, dzieiow pustelniczych wyięte, rythmem polskim ogłoszone ... W Wilnie: drukarni Akademickiej Societatis Iesu, 1705. NR. 35. L-18/1092
81. Marliani, Ambrogio. Феатрон, или позор нравоучительный, царем, князем, владыками и всем спасителный, в нем же что имат тварити и соблюдатьи начальник и киих устранятися прилежно описася трудолюбным тщением / [перевод] Иоанна Максимовича архиепископа черниговского, новгородского и всего севера. [Чернігів]: друкарня Троїцько-Іллінського монастиря, 1708. NR. 161. R-18/26
82. Sirvydas, Konstantinas (tarp 1578 ar 81–1631). Dictionarium trium lingvarum ... Vilnae: typis Academicis Societatis Jesu, 1713. NR. 109. LK-18/1
83. Pocij, Hipacy (1541–1613). Kazania, y homilie ... [Supraśl]: typis Monasterii Supraslensis PP. Basilianorum, 1714. NR. 144. L-18/574
84. Jablonski, Daniel Ernst (1660–1741). Supplement praw y wolności dissidentow w nabozenstwie chrześcianskim: w Krolestwie Polskim y Wielkim Xięstwie Litewskim, zroznych authentikow przydany roku 1718. Królewiec: [s. n.], 1718. NR. 197. L-18/2-428
85. Solennitas coronationis Beatissimae Virginis Mariae in antiquissima sua ad praepositalem palatino Trocensi civitatis Basilicam a temporibus Alexandri Vitoldi ... Vilnae: typis Universitatis Societatis Jesu, 1719. NR. 110. L-18/226
86. Rzączyński, Gabriel (1664–1737). Historia naturalis curiosa regni Poloniae, Magni Ducatus Lituaniae annexarumque provinciarum ... [Sandomierz]: typ. Collegii Soc. Jesu, 1721. NR. 167. L-18/1446
87. Лейтоургикон. В Супраслю: в общежительном Монастири чину св. Василия Великаго, 1727. NR. 145. R-18/2-43
88. Missae defunctorum juxta usum ecclesiae Romanae cum ordine et canone extensae. Vilnae: typ. Universitatis Soc. Jesu, 1730. NR. 111. L-18/2-5
89. Konfederacya generalna, omnium ordinum Regni atque Magni Ducatus Lithuaniae, na Konwokacyi Generalniey Warszawskiej uchwalona ... W Warszawie: w drukarni Rzeczypospolitey w Collegium Xięzu Scholarum Piarum, 1733. NR. 179. L-18/2-127
90. Pięcdziesiąt przyczyn, dla ktorych, w tak wielkiej różności wiar y religij, temi czasy w chrześcianskim znaydujących się, sama religia Kátolicka Rzymska ma być obrona, y nád wszystkie inne trzymana ... [W Wilnie]: w drukarni J. K. M. Collegii Soc. Jesu, 1736. NR. 192. L-18/61
91. Fontanna mistyczna z obrazu Nayśw. Panny Maryey od roku 1684 cudownymi łaskami w kościele Wileńskim Łukiskim ss. apostołow Filippa y Jakuba zakonu kaznodziejskiego prowincyi Litewskiej słynącego ... W Wilnie: w drukarni Akademickiej, 1737. NR. 112. L-18/564
92. Duńczewski, Stanisław Józef (1701–1767). Kalendarz polski i ruski na rok Panski 1741, po przestępnym pierwszy, po przybyszowym wtory ... wyrachowany. We Lwowie: w drukarni Pawła Jozefa Golczewskiego ... typografa, [1740]. NR. 173. L-18/2-483/1741
93. Tariffae variae seu resolutiones et reductiones monetae tam Polonicae et Lithvanicae ... Posnaniae: typis S. R. M. Collegii Soc. Jesu, 1740. NR. 178. L-18/8
94. Лейтоургикон: си есть служебник, содержащ в себе по чину святых восточных Церкви Литургии, иже во святых отец наших: Иоанна Златоустаго, Василия Великаго и Григория Двоеслова папы Римскаго, со всеми службами неделными и праздничными. В Уневе: в обители Успения Пресвятыя Богородицы, 1740. NR. 269. R-18/2-12
95. Новый Завет с приобщением Псалтири. Санктпетербург: [Синодальная типография], 1740. NR. 284. R-18/239
96. Statut Wielkiego Xięstwa Litewskiego ... Teraz zas piąty raz przedrukowany. W Wilnie: w drukarni J. K. M. Akademickiej Societatis Jesu, 1744. NR. 113, 114. L-18/2-18

97. Cicero, Marcus Tullius (106 a. Chr. n. – 43 a. Chr. n.). *M. Tullii Ciceronis XIII. Orationes selectae: pro usu studiosae juventutis Scholarum Piarum*. Varsaviae: typis S. R. M. et Reipublicae in collegio Scholarum Piarum, 1745. NR. 180. XVIII/2017
- 98–99. Chrościński, Wojciech Stanisław (ca 1665 – post 1722). *Aman od Asswerusa krola perskiego i medyiskiego nad wszystkie inne xsiążęta wywyszony*. [Kraków]: [s. n.], 1745. *Kartu įrišta: Chrościński, Wojciech Stanisław (ca 1665 – post 1722). Iozef do Egiptu od braci przedany ...* [S. l.]: [s. n.], 1745. NR. 219, 220. XVIII/2024/1, 2
100. Миния: месяц априлий. Москва: [Синодальная типография], 1747. NR. 275. R-18/2-17
101. Skarga, Piotr (1536–1612). *Żywotów świętych ... Starego y Nowego Zakonu ... Cz. 1–2*. W Wilnie: w drukarni J. K. M. Akademickiej Societatis Jesu, 1747–1748. NR. 115. L-18/2-25
- 102–105. *Chaufepié, Jacques George (1702–1786). Nouveau dictionnaire historique et critique. T. 1–4*. Amsterdam: Z. Chatelain, 1750–1756. NR. 408–411. V-18/2-35/1–4
- 106–108. Juan de Jesús Maria (1564–1615). *Cwiczenie klasztorne, abo Praktyka uczynkow abo aktow życia zakonnego, żeby duchownie, y doskonale odprawowane były ...* W Wilnie: w drukarni J. K. M. Akadem. S. J., 1752. *Kartu įrišta: Sanchez de Avila, Diego (1564–1627). Krotki sposob rozbierania y rozeznania postępku duchownego ...* W Wilnie: w drukarni J. K. M. Akademickiej Societatis Jesu, 1752; *Jacyno, Aleksander (1675–1757). Tarcza z najswiętszych imion Jezus, Marya, Jozef złożona, duszy nászey przeciw czartu, światu y ciała głównym nieprzyjaciołom w życiu y przyśmierci na obronę ...* W Wilnie: w drukarni WW. OO. Francisz., 1752. NR. 117, 118, 119. L-18/32/1, 2, 3
109. Przyłęcki, Franciszek (1702–1785). *Rekollekcye duchowne na ośm dni rozłożone ...* W Wilnie: w druk. J. K. M. akad. S. J., 1752. NR. 116. L-18/463
110. Ирмологий. [Київ]: тип. Печерской Лавры, 1753. NR. 308. R-18/45
111. *Правило к Божественному причащению*. [Київ]: во святой Киевопечерской Лавре, 1753. NR. 27? R-18/51
112. *Acta litteraria Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae. Varsaviae et Lipsiae: typis Mizlerianis*, [1755]. NR. 207. L-18/950/1755
113. Nowodworski, Felicjan (1713–1761). *Chwała cudownego w świętych swoich Boga*. [Nieswież]: [s. n.], [1756]. NR. 141. L-18/117
114. Radomski, Michał (1706–1762). *Sztafeta polska podróżnym do korespondencyi piórem uprojektowana ...* W Wilnie: w drukarni J. K. M. ci WW. XX. Franciszkanow, [1757]. NR. 138. L-18/75
115. *Библия, сиречь книги Священного Писания Ветхаго и Новаго Завета*. Москва: [Синодальная Типография], 1757. NR. 277. R-18/2-90
116. *Полустав, содержащ в себе чин часов церковных и прочих спасительных молений*. [Supraśl]: в святой Лавре Супраслской, 1757. NR. 303. R-18/241
117. *Службник ...* [Supraśl]: в Лавре общежительнаго монастыря Супраслскаго, 1758. NR. 146. R-18/2-37
118. Pażowski, Józef (1721–1785). *Novogrodecum ducum Novogrodensium olim regia urbs hodie princeps palatinatus Novogrodensis ... Leopoli*: [s. n.], 1759. NR. 175. L-18/1065
119. *Евангелие учительное воскресное*. [Москва]: [Синодальная типография], 1759. NR. 300. R-18/2-103
120. *Правило к Божественному причащению*. [Київ]: во святой Киевопечерской Лавре, 1760. R-18/52
121. *Катехизм, или краткое начальное учение христианское в ползу и спасение юношам равно же и старым ненаученным в трех беседах написанный. Второе напечатан. В ... Могилеве*: [тип. Богдавленского братства], 1761. NR. 306. R-18/278
122. Tavernier, Paul. *Краткие разговоры: о разных до наук, до любопытства, касающихся ...* В Санктпетербурге: печатана при Сенате, 1761. NR. 285. R-18/39
123. Arnay, Jean-Rodolphe de (1710–1765). *Zwyczaie starozytnych rzymian tak w sprawowaniu Rzeczypospolitey jako tez w potocznych sprawach y w obrządkach bałwochwalskich uzywane*. W Wilnie: w drukarni J. K. M. y Rzeczypospolitey Scholar. Piar., 1762. L-18/390
124. Rubczyński, Marcin (1704–1794). *Ofiara sprawiedliwosci dusz czyniących zadosyc boskiemu majestatowi za pozostale swoje winy albo traktat o czyscu ...* W Berdyczowie: w druk. Carmelu Fortecy Najswiętszey Maryi Panny, 1763. NR. 170. XVIII/1712
125. *Лейтоургикон: си есть службник, содержащ в себе по чину святых восточных Церкви Литургии, иже во святых отец наших: Иоанна Златоустаго, Василия Великаго и Григория Двослова папы Римскаго, со всеми службами неделными ... Вторицею типом издадеса. В Супраслю: в общежителном Монастири*, 1763. NR. 147. R-18/2-41
126. Benedictus XIV, Papa (1675–1758). *Mowa miana przez s. p. najswiętszego oycza Benedykta XIV. w r. 1748 dnia 7. stycznia w kościele rzymskim Wniebowzięcia Najswiętszey Panny wielebnych panien karmelitanek*

- bosych, przy professyi siostry Maryi Anny Teresy Jmely od Jezusa Ukrzyżowanego corki jj. oo. xiążąt jchmosciow Fabrycego Kolumny, y Katarzyny z Salwiatych Kolumniney wielkich contestablow / z włoskiego na grecki i łacinski język pierwey przełożona, a teraz ... po polsku przez pewnego bazyliana ... wydana. W Wilnie: w drukarni J. K. M. XX. Bazylianów, 1764. NR. 127. L-18/684
127. Забавная гишпанская повесть, называемая Двойной обман. [Москва]: при Императорском Московском университете, 1764. NR. 278. R-18/36
128. Онисание мундирам строеваго убранства, конфирмованное высочайшим ея императорскаго величества подписанием. Санктпетербург: [s. n.], 1764. NR. 286. A-4107
129. Status causae W. Ierzego Koniskiego episcopa białoruskiego, mściśławskiego, orszańskiego y mohylowskiego, y wszystkich zakonnikow Monasteru Świętego Spasa katedralnego mohylowskiego nieunitow powodow przeciwko W. Felicyanowi Wołodkowiczowi arcybiskupowi metropolicie całej Rusi, biskupowi włodzimierskiemu y brzeskiemu, pozwanemu. [S. l.] : [s. n.], [1766]. NR. 223. L-18/2-75
130. Becanus, Martin (1563–1624). Kontrowersye z Kalwinem i uczniami jego ... / niegdys językiem łacinskim przez Wielebnego Xiędza Marcina Bekana Societatis Jesu Sw. Theologii doktora napisane. T. 1. W Wilnie: w drukarni J. K. M. Akadem. Soc. Jesu, 1769. NR. 120. L-18/217
131. Kurzeniecki, Marcin (1705–1768). Wykład Pisma Świętego Starego y Nowego Testamentu ... W Nieswizu: w drukarni J. X. M. Societatis Iesu, 1769. NR. 142. L-18/2-43
132. Cicero, Marcus Tullius (106 a. Chr. n. – 43 a. Chr. n.). Mowy Cicerona przeciwko Katyline i za Markiem Marcellem ... przekładania x. Ignacego Nagurczewskiego, profesora retoryki in Collegio Nobilium Vars. S. J. W Warszawie r. 1763 drukowane, teraz [z] przyłożeniem do nich textu łacinskiego przedrukowane. [Почаїв]: w drukarni J. K. M. Poczajowskiej, 1771. NR. 321. XVIII/832
133. Uwagi nad historią kościelną / z francuskiego na polski język przełożone roku 1772. W Wilnie: w drukarni J. K. M. y Rzeczypospolitey XX. Scholarum Piarum, 1772. L-18/424
134. Jaśkiewicz, Mikołaj (1717–1779). Szczęśliwość życia wiejskiego wierszem oyczystym opisana. [Przedruk]. W Łowiczu: w druk. J. O. Xcia Prymasa Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, [1773]. XVIII/2051
135. Oehme, Fryderyk Teodor. Opisanie kamienia przez dwadzieścia dwa lata w uretrze noszonego / przez Fryderyka Teodora Oehme, medycyni, chirurgii et artis obstetriciae, praktika wyrzniętego w Nieświzu ... 1773. [Warszawa]: [nakł. Michała Grölla], [1773]. NR. 143. L-18/464
136. Служебник, содержащ в себе литургию иже в святых отца нашего Иоанна Златоустаго Архиепископа Константина Града: таже службе две, сиречь святей и животворящей Троице и за усопших. В Вилне: в типографии его К. В. в обители монахов чина святого Василиа Великаго, 1773. NR. 128. L-18/2-23
137. Белевы путешествия через Россию в разныя Асиятские земли, а именно: в Испаган, в Пекин, в Дербент и Константинополь / перевел с французского Михайло Попов. В Санктпетербурге: при Императорской Академии наук, 1774. NR. 287. R-18/31
138. Joubert, Pierre. Histoire des révolutions de Pologne: depuis la mort d'Auguste III, jusqu'à l'année 1775. T. 2. A Warsovie: [s. n.], 1775. NR. 388. L-18/1330/2
139. Kalendarz polski y ruski w ktorym święta roczne i księgi niebieskie czas siania, szczepienia, krwi puszczania, lekarstw zazywania, wschod i zachod słońca, przybycie i ubycie dnia etc. zwyczajnym porządkiem opisane na rok panski 1775 ... / przez m. Franciszka Matawowskiego ... wyrachowany. W Krakowie: w drukarni Akademickiej Kollegium Większego, [1775]. NR. 176. XVIII/2418
140. Klucz prognostykarski: to iest rzetelne objasnienie słów y przezwisk niewyrozumianych, ktorych astrologowie w kalendarzach y prognostykach swoich uzywają, a przez to państwa, miasta, y osoby pewne rozumieją: z przydatkiem słonecznego wschodu i zachodu ... W Supraslu: w drukarni WW. XX. Bazylianow, 1775. NR. 278. L-18/309
141. Wielhorski, Michał (1730–1794). O przywroceniu dawnego rządu według pierwiastkowych Rzeczypospolitey ustaw ... [S. l.]: [s. n.], 1775. NR. 224. L-18/925
142. Ανδρέας ο Κρης, sanctus (ca 660 – ca 720). Kanon albo Pokutne kościoła wschodniego nabozenstwo ... W Wilnie: w drukarni J. K. M. XX. Bazylianow, 1776. NR. 129. L-18/793
- 143–144. Mickiewicz, Ignacy. Awantura kawalera, imieniem Fortunata, istotą nieszczęśliwego ... [Grodno?]: [s. n.], 1777. Kartu jřista: Villedieu, Marie-Catherine-Hortense de (ca 1640–1683). Awantury filozofów kochających się w modnych kobietkach. W Supraslu: [druk. Bazylianów], 1789. XVIII/2618/1, 3
- 145–146. Ustrzycki, Andrzej Sebastian (1739–1783). Algebra czyli Nauka o rachunkach literalnych. 2 d. W Warszawie: w drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, 1778–1781. XVIII/1109
147. Dąbrowski, Adam. Mowa z nauk szkolnych zupełną, iaka tylko w tym życiu bydź może, wynikającą szczęśliwość okazująca gdy trzech miesięczney pracy w Akademii Zamoyskiej szkoła krasomowstwa dowod dała ... [Zamość]: w drukarni Akademii Zamoyskiej, [1779]. NR. 166. XVIII/1856

148. Karpavičius, Mykolas Pranciškus (1744–1803). Na pogrzebie świętej pamięci Antoniego na Łohoysku y Berdyczewie hrabi Tyszkiewicza ... W Wilnie: w drukarni Królewskiej przy Akademii, [1779]. NR. 121. L-18/244
149. Zawadzki, Roman. Metal na taxie y probie opatrznosci Boskiej siła wazący, albo Moc y skutki metalu krzyża Oyca y Patryarchy Benedykta Świętego. [Wilno]: [druk. Akademicka], 1779. NR. 225. L-18/25
150. Kluk, Jan Krzysztof (1739–1796). Zwierząt domowych i dzikich osobliwie kraioowych, historyi naturalney początki i gospodarstwo. T. 3. W Warszawie: w drukarni J. K. Mści i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, 1780. NR. 184. L-18/1574/3
151. Pilchovskis, Dovydas (1735–1803). Sadzawka owcza dla wszelkiego stanu ludzi potrzebna, niemocnych na duszy wzruszeniem swych kart czasow pewnych pilnie uważnym czytaniem y rozmyślaniem uzdrawiająca ... pozyteczna. [S. l.]: [s. n.], 1780. NR. 322. XVIII/716
152. Wyrwicz, Karol (1717–1793). Uebersetzung der Rede, welche bey der Leiche sr. excellenz des Herrn Bischofs von Polen und Warschau, Kron-Gross-Kanzlers von Polen, Rittern des weissen Adlers- und st. Stanislai- Orden, Andreas Stanislaus Kostka Młodzieiowski hochseeligen Andenkens ... : in Polnischer Sprache gehalten worden ... Warschau: gedruckt in der Gröllischen Buchdruckerey, 1780. XVIII/2448
153. Kluk, Jan Krzysztof (1739–1796). Roślin potrzebnych, użytecznych, wygodnych, osobliwie kraioowych albo które w kraju użyteczne być mogą. T. 3: O rolnictwie, zbożach, łąkach, chmielnikach, winnicach y roślinach gospodarskich. W Warszawie: w Drukarni Jego Królewskiej Mści y Rzeczypospolitey u XX. Schol. Piar., 1781. NR. 183. L-18/1571/3
- 154–155. Stebelski, Ignacy (? – ca 1805–1808). Dwa wielkie światła na horyzoncie Połockim z cieniów zakonnych powstające, czyli Żywoty śś. panien i matek Ewfozyny i Parascewii ... T. 1–2. W Wilnie: w drukarni Bazylianskiej, 1781–1783. NR. 131. L-18/466/1, 2
- 156–157. Приключения Иосифа Андреева и приятеля его Авраама Адамса. 2 т. В Санктпетербурге: при Императорской Академии Наук, 1781. NR. 288, 289. R-18/44/1, 2
158. Atlas novus sive Tabulae geographicae totius orbis faciem ... / a Tobia Conrado Lotter. Augustae Vindelico-rum: [Tobias Conrad Lotter], [1782]. NR. 368. K3-70
159. Херасков, Михаил Матвеевич (1733–1807). Золотой прут: восточная повесть. В Москве: [s. n.], 1782. NR. 279. R-18/115
160. Псалтирь. Москва: Синодальная типография, 1782. NR. 309. R-18/34
161. Gruntowny wykład nauki chrześcianskiej jasnymi ewanielii y rozumu dowodami utwierdzony ku oświeceniowi prawowiernych ... W Kaliszu: w druk. J. O. Xcia Jmci Prymasa Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, 1784. XVIII/2077
162. Mowy wyborne: po większej części z starożytnych mówców i dziejopisów zebrane ku sławie i pożytkowi narodu wydane. T. 2. W Wilnie: w drukarni J. K. M. przy Akademii, 1784. NR. 123. L-18/437
163. Братския увещания к некоторым братьям свбднм. кмнщкм / писаны Братом Седдагом. В Москве: в вольной типографии у И. Лопухина, с указнаго дозволения, 1784. NR. 280. R-18/5
- 164–165. Directorium divini officii et missarum pro ecclesiis Romano catholicis archi-dioecaesis Mohileviensis per universum imperium: juxta computum veteris calendarii Romani concedente sacra sede apostolica auctoritate et mandato ... / Stanislai Siestrzencewicz a Bohusz ... arceiepiscopi Mohileviensis praelati Vilmensis ... in annum ... Mohileviae: in privil. a sua Imperatoria Maiestate typographia, 1785. NR. 159. L-18/4/1785. Kartu jrišta: Kalendarz białoruski na rok pański 1785. W Mohilewie: w drukarni uprzywilj. J. W. arcy-biskupa mohilewskiego, 1785. NR. 160. L-18/4/2
- 166–167. Kosakovskis, Juozapas Kazimieras (1738–1794). Xiądz pleban Część 1. W Warszawie: w drukarni uprzywileiowanej J. K. Mci i Rzpłitey Gröllowskiej, 1786. Kartu jrišta: Krajewski, Tadeusz (1746–1817). Woyciech Zdarzynski: życie i przypadki swoje opisujący. W Warszawie: [s. n.], 1785. NR. 187, 188. L-18/1534/1, 2
168. Opisanie dzienne pogrzebow Jaśnie Oświeconey Xiężney Anny z Micielskich Radziwiłłowy ... w Nieswizu roku 1787. czerwca 20. dnia. W Wilnie: w drukarni J. K. M. y Rzpłtey u XX. Piarów, [1787]. NR. 137. L-18/671
169. Kucharz doskonały: użyteczny dla zatrudniających się gospodarstwem, okazując sposób poznawania, rozbierania i sporządzania różnego rodzaju mięsiwa, ryb etc. przytym naukę dając przezorną o mocy, czyli wśmienitości warzywa i zioł, oraz wyborze onychże używania, tudzież robienia wódek, likworów, syropów, ciast i cukrów / z francuskiego przetłomaczony i wielą przydatkami pomnożony przez Woyciecha Wielądka. Edycja druga poprawiona. W Warszawie: nakładem i drukiem Michała Gröllla, księgarza nadwornego J. K. Mci, 1786. NR. 189. L-18/1612
170. Aigner, Chrystian Piotr (1756–1841). Nowa cegielnia / wynalazku Imci Pana Aignera architekta warszawskiego. Przedruk. W Łowiczu: w druk. J. O. Xcia Jmci prymasa arcybiskupa Gniezn., 1788. NR. 169. XVIII/1992

171. Janowski, Jakub. Kazania jedne o przyczynach niedoskonalosci istotnych obowiazkow w narodzie: na początek trybunału Gł. W. X. L. w Grodnie dnia pierwszego, drugie: o przyczynach szczęśliwego rządu dla narodu na uroczysty dzień imienin najjasniejszego P. N. M. Króla jmc Stanisława Augusta dnia osmego maja obchodzony ... W Grodnie: w drukarni Jego Królewskiej Mości, 1788. NR. 140. L-18/332
172. Listy moralne do utworzenia pięknego serca stosowne. [Edycja druga]. T. 1. W Krakowie: kosztem y drukiem Ignacego Grebla, typ. i bibliop. J. K. Mci, 1788. NR. 177. XVIII/1141
173. Mackiewicz, Michał Stanisław (1755–1824). Do P. Jana Maryańskiego kowala z okazji darowanych przez niego dwóch wozow dla woyska Rzeczypospolitey: [wiersz]. Warszawa: w drukarni M. Gröllla, 1788. NR. 191. XVIII/2442
174. Stroński, Andrzej. Nayiasniejszy krolu panie miłosciwy! Nayiasniejsze Rzeczypospolitey skonfederowane stany: Troskliwych prac waszych ... [Prośba z powodu odnowioney egzekucyj sądowej z wygranego processu przeciw Soldenhoffowi generał major.]. [Warszawa?]: [s. n.], 1788. NR. 201. XVIII/2-568
175. Неблагодарной: комедия в пяти действиях. Москва: В Университетской типографии у Н. Новикова, 1788. NR. 281. R-18/17
176. Anekdoty oryginalne o Piotrze wielkim / zebrane przez F. P. Staehlin ... W Krakowie: kosztem i drukiem Ignacego Grebla typografi i bibliopoli J. K. Mci., 1789. NR. 324. R-18/234
177. Korrespondencya jednego obywatela z podkomorzym pewnego woiewodztwa, z okoliczności przyszłego rządu. [S. l.]: [s. n.], [1789]. NR. 226. XVIII/2128
178. Rousseau, Jean-Jacques (1712–1778). Uwagi nad rządem polskim oraz nad odmianą ... W Warszawie: nakładem i drukiem Michała Gröllla, księgarza nadwornego J. K. Mci., 1789. NR. 190. L-18/656/1-2
- 179–180. Traktat o pszczołach: z francuskiego wytłumaczony. W Supraślu: [druk. Bazylianów], 1789. Kartu jrišta: Zabawa ogrodowa. W Poczaiowie: [druk. Bazylianów], 1798. R-18/347
181. Беседы парохиялния. [Почаїв]: в Лавре Почаевской, 1789. NR. 272. R-18/73
182. Димитрий Ростовский (Туптало) (1651–1709). Книга житий святых: на три месяцы второя: декемврий, иануарий и февруарий. Москва: [Синодальная типография], 1789. NR. 271. R-18/2-35
183. Канонник. [Гродно]: Гроденская типография, 1789. NR. 282. R-18/33
- 184–185. Małachowski-Nałęcz, Piotr (ca 1730–1799). Zbiór nazwisk szlachty z opisem herbów własnych familiom zostaiącym w Królestwie Polskim i Wielkim Xięstwie Litewskim ... 2 t. W Łucku: w drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Dominikanow, 1790. Kartu jrišta 2 tomai. NR. 162. L-18/382/1, 2
186. Nabozenstwo do Naysłodszego Serca Jezusowego: pobudki, sposoby, akty i modlitwy różne ku czci tego Nayswiętszego Serca w sobie zawieraiące. W Wilnie: w drukarni J. K. M. przy Akademii, 1790. NR. 124. L-18/914
187. Siarczyński, Franciszek (1758–1829). Geografia czyli opisanie naturalne, historyczne y polityczne kraioy y narodow ... T. 2. W Warszawie: w Drukarni Xięży Piarow 1794. NR. 185. L-18/1253/2
188. Плещеев, Сергей Иванович (1750–1802). Плещеева обозрение Российския империи в нынешнем ея новоустроенном состоянии. Издание третие. Санктпетербург: при Императорской академии наук, 1790. NR. 291. R-18/53
189. Dmochowski, Franciszek Ksawery (1762–1808). Do jj. ww. jmc panow Tadeusza Czackiego starosty Nowogrodzkiego y Mikołaiia Wolskiego szambelana j. k. mci: z okoliczności wydanego pisma o Konstytucyi trzeciego maia, jj. ww. Zaleskiemu posłowi Trockiemu, i Matuszewicowi posłowi Brzeskiemu-Litewskiemu poświęconego. [S. l.]: [s. n.], [1791]. NR. 320. L-18/342
190. Potocki, Stanisław Kostka (1755–1821). List Stanisława Potockiego generała majora artylleryi Koronney do autora pisma pod tytułem Czamarka i Sarafan. [S. l.]: [s. n.], [1791]. NR. 230. XVIII/2117
191. Prawdziwy szlachcic do prawodawcow. [Warszawa]: [Michał Gröll], [1791]. NR. 319. XVIII/2126
192. Богогласник ... [Почаїв]: в ... Лавре Почаевской, 1790 [i. e. 1791]. NR. 301. R-18/264
193. Лейтоургикон: или Служебник содержай в себе по чину святых восточных Церкви, Литургии, иже во святых отец наших: Иоанна Златоустаго, Василиа Великаго, Григориа Двоеслова папы Римскаго. [Почаїв]: в ... Лавре Почаевской, 1791. NR. 273. R-18/2-33
194. Akatist y Moleben: dwa sławne kościoła wschodniego do Matki Boskiej nabozenstwa, tudzież informacje y nabożeństwa na wszystkie teyże Matki Bozkiej roku całego uroczystosci ... W Wilnie: w drukarni XX. Bazylianów, 1792. NR. 133. L-18/42
- 195–196. Bogusławski, Wojciech (1757–1829). Dowod wdzięczności narodu: komedya we dwóch aktach, przy-stosowana do uroczystości obchodu szczęśliwego na tron wybrania naiasniejszego pana, a na dopełnienie komedyi powrot posła napisana ... W Warszawie: [s. n.], 1792. Kartu jrišta: Kublicki, Stanisław (ca 1750–1809). Obrona Trembowli czyli męztwo Chrzanowskiej: opera we III. Aktach ... Edycya druga. W Warszawie: nakł. i druk M. Gröllla, 1789. NR. 205. XVIII/1704/1, 2

197. Do obywatelów mających się zebrać na następujące seymiki. W Berdyczowie: [s. n.], 1792. XVIII/1853
198. Do obywatelów mających się zebrać na następujące seymiki. W Minsku: [s. n.], 1792. NR. 157. R-18/134
199. Opisanie seymików powiatu koscianskiego i ziemi wschowskiej dnia 14. lutego 1792. prawem oznaczonego w mieście wolnym J. K. Mci koscianie odbywających się. [S. l.], [s. n.], [1792]. XVIII/2490
200. Potocki, Ignacy (1750–1809). Do obywatelów po odbytych seymikach na dzień 14. lutego r. 1792 zwołanych. Warszawa: [s. n.], 1792. NR. 202. XVIII/2443
201. Scena ostatnia Pythona czyli odpowiednie pismo na dzieło pod tytułem Python Lipsko-Warszawski diabeł: kontr-tragedya ... W Warszawie: [s. n.], 1792. NR. 203. XVIII/1950
- 202–205. Szczurowski, Tymoteusz (1740–1812). Rozmowy duchowne: wyjęte z pierwszej księgi prawa kanonicznego o sakramentach ... W Supraslu: w drukarni J. K. mci XX. Bazylianów, 1792. Kartu jrišta: Szczurowski, Tymoteusz (1740–1812). Rozmowy duchowne: wyjęte z drugiej księgi prawa kanonicznego o przypadkach sumiennych ... W Supraslu, 1792; Szczurowski, Tymoteusz (1740–1812). Rozmowy duchowne: wyjęte z trzeciej księgi prawa kanonicznego o przypadkach sumiennych ... W Supraslu, 1792; Szczurowski, Tymoteusz (1740–1812). Missia bialska: rozmowy, wyjęte z czwartej księgi Prawa Kanonicznego ... W Supraslu, 1792. NR. 193, 194, 195, 196. L-18/1183/1–4
206. Złotnicki, Antoni Polikarp (ca 1750–1830). Kopia listu p. Antoniego Złotnickiego posła województwa podol. do p. perekładowskiego majora kaw. narod. 24. maja z Czerniełowic.: excerpt z gazety narodowej Nro XLIV, z Warszawy dnia 2. czerwca r. 1792. XVIII/2514
207. Требник малый от великаго евологиона собран ради в нужнейших иереем употребления типом издан. [Почаїв]: в ... Лавре Почаевской, 1792. NR. 304. R-18/22
208. Grabowski, Ignacy (1727–1810). Zbior praw papieskich o klauzurze zakonney: o karach za iey przestępstwo i o niewzruszoności tych prawa przytym dowdy czułości zakonnych zwierzchnictw i moich poprzedników na ich zachowywanie / [X. Ignacy a S. Maria de Mercede]. W Lublinie: w drukarni J. K. Mci XX. Tryntarz., 1793. XVIII/2279
209. Voltaire (1694–1778). Listy Woltera o angielszczykach / z francuzkiego tłomaczone przez S*** K***. [S. l.]: [s. n.], 1793. XVIII/2120
210. Употребительнейшие разговоры на российском и простом, или общенародно ныне греками употребляемом языке: в пользу российского юношества и греков, желающих обучаться российскому языку ... Москва: в Университетской типографии, у Ридигера и Клаудия, 1794. NR. 283. R-18/30
- 211–212. Регламент благочестивейшаго государя Петра Великаго отца отечества императора и самодержца всероссийскаго, о управлении Адмиралтейства и Верфи и о должностях Коллегии адмиралтейской и прочих всех чинов при Адмиралтействе обретающихся. 2 т. [Санктпетербург]: при Императорской Академии Наук, 1795. NR. 292. R-18/2-7/1, 2
213. Almanach historique et généalogique pour l'année commune 1797: histoire de Pologne: avec 6 estampes enluminées, représentant des costumes polonois, et 7 sujets historiques, gravés par D. Chodowiecki. Berlin: chez Jean Frédéric Unger. NR. 370. L-18/10/1797
214. Ustawy cywilne dla Galicyi Zachodniej. T. 2. W Wiedniu: druk. Józefa Hraszańskiego, c. k. niemieckiego i polskiego nadwornego typografa i bibliopoli, 1797. NR. 372. XVIII/1822/2
215. Rituale sacramentorum ac aliarum ecclesiae caeremoniarum ex rituali juxta decretum Synodi provincialis Petricoviensis edito depromptum: ad uniformem ecclesiarum Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae usum, insuper aliquibus auctum. Reimpressum. Vilnae: typis Basylianis, 1799. NR. 134. L-18/657
216. Журавлев, Андрей Иванович (1751–1813). Полное историческое известие о древних стригольниках, и новых раскольниках, так называемых, старообрядцах, о их учении, делах и разгласиях / собранное из потаенных старообрядческих преданий, записок и писем, церкви Сошествия Святаго Духа, что на Большой Охте, протоиереем Андреем Иоанновым. В Санкт-Петербурге: при Императорской Академии наук, 1799. NR. 293. R-18/284
217. [Grammatica graeca]. [S. l.]: [s. n.], [17--?]. NR. 334. L-18/969
218. Ocalenie prawdy poświęconey przyszłości. [S. l.]: [s. n.], [17--?]. NR. 231. XVIII/2406
- 219–220. Ovidius Naso, Publius (43 a. Chr. n.–18). Publii Ovidii Nasonis Tristium liber III.: elegia I–IX. [S. l.]: [s. n.], [17--?]. XVIII/4073 (du egz.).
221. Wypisy na klasę trzecią do moralney nauki. [S. l.]: [s. n.], [17--?]. XVIII/2622
222. Известие о иконе чудотворной Почаевской и о знаменнии столпы Пресвятой Богородицы. [Почаїв]: [Свято-Успенська Почаївська лавра], [17--?]. R-18/366
223. Пролог, или свойственнее речи Синаксарий: июнь–август. [Москва]: [s. n.], [17--?] NR. 296. R-18/2-18
224. Службеник: в немже литургия Святаго Иоанна Златоустаго, со службою на всяк день, за упокой содержится. [Supraśl]: [druk. Bazylianów], [17--?]. NR. 299. R-18/2-14

DAIVA NARBUTIENĖ

The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences

The Heritage of Old Books from the Library of the Ivan Lutskevich Belarusian Museum

Summary

The Ivan Lutskevich Belarusian Museum was established in Vilnius over a century ago, in 1921. It was based on the documentary heritage of the Grand Duchy of Lithuania collected by Ivan Lutskevich (1881–1919), historian, archaeologist and bibliophile, who also was a prominent activist in the Belarusian community in Vilnius. The holdings of the museum also contained various artifacts acquired by Lutskevich in archaeological expeditions and donated to the Belarusian Scientific Society in 1916. The reorganization of Vilnius museums that began in 1939 caused the complete liquidation of the Ivan Lutskevich Belarusian Museum in 1945. At that time print publications and manuscripts from the holdings of the museum were handed over to the then Library of the Lithuanian Academy of Sciences.

The museum's library contained over 14 thousand volumes, with the collection of early print books (15th–18th centuries) consisting of about 600 items. The two-part Belarusian-language catalogue compiled in 1943 by the art scholar Vladas Drėma, museum custodian, contains 411 numbered entries for the books passed on to the Lithuanian Academy of Sciences. Based on this catalogue, which is now kept in the Library's Manuscripts Department and on other sources, the article aims to examine the heritage of 15th–18th-century books kept in the Rare Books Department of the Wroblewski Library. The Drėma's catalogue lists the old publications by century: one book from the 15th century, 24 from the 17th century; 293 from the 18th century (several of which might actually belong to the 19th century). There are 411 books in total.

At present, we have been able to identify 224 15th–18th-century books (208 titles) that come from library of the Belarusian Museum: eight books from the 15th century, 21 books from the 16th century, 47 from the 17th century, and 144 from the 18th century. These statistical data, however incomplete, show that not all old publications have been described in Drėma's catalogue. The collection includes rare printing masterpieces such as eight incunabula, the earliest of which is the Czech-language *Biblia Bohemica* published in Prague in 1488 and *Biblia Latina* printed in Basel in 1491 (these and other five incunabula are not listed in Drėma's catalogue). The first entry in the catalogue is Pentecostarion (*Триодъ цветная*), a liturgical book published in Cracow about 1493 by Schweipolt Fiol, pioneer of Cyrillic printing. Other notable entries are printing masterpieces of the Grand Duchy of Lithuania such as Part 4 of *Бивлия руска* published by Francysk Skaryna in Prague in 1519, the *Slavonic grammar* by Meletius Smotrytsky published in Vievis at the printing house of the Holy Spirit Brotherhood in 1619, extremely rare publications by the Vilnius Jesuit Academy, Basilian, and other printing houses of those times.

The Belarusian Museum's collection of old books is notable for its linguistic and thematic diversity. Most of the books, about 45 per cent, are in Polish; 25 per cent (53 publications) are in Church Slavonic, Old Slavic and Russian; 15 per cent (30 publications) are in Latin; several publications each are in French (six) and German (two), one incunabulum is in Czech. The content of the books is discussed after dividing them into two groups of equal quantity: religious and secular literature. A list of so-far identified old books is provided at the end of the article.

Keywords: Ivan Lutskevich Belarusian Museum; heritage of old books; Vladas Drėma; manuscript catalogue; The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences; Rare Books Department.

Įteikta 2023 m. lapkritį